

De opvattingen van ouders over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs

Anke Hoksbergen S5781019

Rijksuniversiteit Groningen

Master Pedagogiek, Ethics of Education: Philosophy, History and Law: Faculty of BSS

Research Thesis - PAMAE021

Eerste begeleider en beoordelaar: Dr. S. M. Field

Tweede beoordelaar: Dr. P. R. Schreuder

Aantal woorden: 10.734

Datum: 30 mei 2025

Samenvatting

De man-vrouwverhouding in het Nederlandse basisonderwijs is al vele jaren uit balans, momenteel is minder dan vijftien procent van de leerkrachten man. De overheid ziet dit als problematisch en zoekt naar oplossingen om onder andere het gebrek aan rolmodellen aan te pakken. Kinderen blijken weinig waarde te hechten aan het gender van de leerkracht, zij wensen vooral een goede pedagoog. Leerkrachten maken zich meer zorgen en wensen meer diversiteit in hun schoolteam. Ouders zijn nog niet bevraagd op dit thema. In dit mixed-methods onderzoek zijn data verzameld bij ouders over hun opvattingen over de man-vrouwverhoudingen in het basisonderwijs. In een online vragenlijst hebben ouders ($n=285$) vragen beantwoord over dit thema. De uitkomsten hiervan zijn verdiept in twee focusgroepen, welke onderworpen zijn aan een reflexieve thematische analyse. Al met al bleek dat ouders voor hun eigen kind vooral een goede leerkracht wensen die oog heeft voor hun kind, ongeacht gender. Wel wensen ze een divers team leerkrachten, al gaat dit wat hen betreft niet alleen over gender. Ook nemen ze waar dat de oproep voor meer mannelijke rolmodellen in het onderwijs niet altijd terecht is en dat er veel genderstereotyperingen bestaan, zowel ten aanzien van leerkrachten als leerlingen. Het onderwijs is gebaat bij beleid dat actief inzet op het bestrijden van genderstereotyperingen. Om dit te bereiken wordt aangeraden om de verwachtingen die leraren hebben over jongens en meisjes beter te onderzoeken.

Abstract

The male-female ratio in Dutch primary education has been out of balance for years. Currently, less than fifteen percent of teachers are male. The government sees this as problematic and is looking for solutions to address the lack of role models, among other things. Children seem to attach little value to the gender of the teacher; they mainly want a good pedagogue. Teachers are more concerned and want more diversity in their school team. Parents have not yet been asked about this theme. In this mixed-methods study, data were collected from parents about their views on the male-female ratio in primary education. They ($n=285$) answered questions about this theme in an online questionnaire. The results were explored in two focus groups, which were subjected to a reflexive thematic analysis. All in all, it turned out that parents mainly want a good teacher for their own child who has an eye for their child, regardless of gender. They do want a diverse team of teachers, although for them it is not just about gender. They also note that the call for more male role models in education is not always justified and that there are many gender stereotypes in schools with regard to both teachers and children. Education would benefit from policies that actively address gender stereotyping in the classroom. It is therefore advisable to conduct research into the expectations that teachers have of boys and girls.

Inhoud

Samenvatting.....	2
Abstract.....	3
Introductie	6
Meesters gezocht.....	6
Goede pedagogiek.....	7
Doelstelling van dit onderzoek	8
2 Man-vrouw verhoudingen in het basisonderwijs.....	9
2.1 Geschiedenis	9
2.2 Drie perspectieven op man-vrouw verhoudingen in het basisonderwijs.....	10
2.2.1 Man-vrouwverhoudingen als statistisch gegeven.	11
2.2.2 Man-vrouwverhoudingen als cultureel fenomeen.....	12
2.2.3 Man-vrouwverhouding in het onderwijs als politiek fenomeen.....	12
2.3 Rolmodellen.....	13
3. Methode	14
3.1 Mixed-methods onderzoek.....	14
3.2 Participanten	14
3.2.1 Steekproefbeperkingen.....	15
3.3 Procedure	15
3.4 Variabelen en Instrumenten	16
3.5 Analyse	17
3.6 Integratie van de data	18
3.7 Ethische overwegingen	18
3.8 Persoonlijke positie ten aanzien van het onderzoek.....	19
4. Resultaten.....	19
4.1 Resultaten meerkeuzevragen vragenlijst.....	19
4.1.1 Meesters in de klas	20
4.1.2 Aansluiting van het onderwijs per gender.....	21
4.1.3 Voorkeuren van het kind.....	22
4.1.4 Rolmodellen.....	23

4.2 Gender van de ouder in relatie tot opvattingen	23
4.3 Resultaten focusgroepen en open vragen uit de vragenlijst	25
Thema 1: Onderwijs is vrouwenwerk	26
Thema 2: Diversiteit is meer dan gender	28
Thema 3: Stille meisjes en beweeglijke jongens.....	29
Thema 4: De toenemende druk op rolmodellen.....	31
5. Discussie	32
Gelaagdheid van het probleem.....	32
Stereotyperingen	34
Rolmodel: het schaap met vijf poten.....	35
Beperkingen en aanbevelingen	35
6. Conclusie.....	36
Literatuur	38
Bijlagen.....	43

Introductie

Meesters gezocht

Het basisonderwijs is de meest gefeminiseerde beroepsgroep in Nederland: meer dan tachtig procent van alle leerkrachten is vrouw (Ministerie van OCW, 2023). Volgens de Nederlandse overheid vormt dit een probleem. Daarom hebben ze in hun hoofdlijnenakkoord van mei 2024 gesteld dat ze meer fulltime arbeid en meer mannen in de klas willen promoten (Rijksoverheid, 2024). Want, zo stelt de overheid, kinderen hebben zowel mannelijke als vrouwelijke¹ rolmodellen nodig. Ook in de media wordt veel gesproken over een ‘feminiene cultuur’ in de basisschool en het nadelige effect van deze cultuur voor met name jongens. Om het eventuele probleem van leerkrachtgender in het basisonderwijs verder te verkennen, is onderzoek verricht naar gelijke-geslachten onderwijs (same-gender teaching). Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat het gender² van de leerkracht invloed heeft op de prestaties van leerlingen (Coenen en Van Klaveren, 2016). De invloed van het leerkrachtgender op gedrag en houding van leerlingen is onderzocht in een grootschalige studie. Ook hier werden geen noemenswaardige effecten gevonden (Driessen & Van Doesburgh, 2004). Als het gaat om leerlingprestaties en -gedrag is er dus geen empirische onderbouwing voor beleid dat gericht is op het aantrekken van meer mannen voor het onderwijs. Echter, feminisering van het onderwijs is niet slechts een statistisch gegeven, het kent ook een culturele en politieke kant (Skelton, 2002).

Een groot onderzoek onder leerkrachten liet zien dat met name mannelijke leerkrachten zorgen hebben over de lage diversiteit in hun schoolteam (AOB, 2004). Diversiteit binnen teams wordt gezien als bron voor creativiteit waardoor men elkaar aanvult en een hogere effectiviteit wordt bereikt (Gross-Golacka et al., 2022). Gender is een onderdeel van diversiteit en met de zeer sterke oververtegenwoordiging van vrouwen in de school zijn schoolteams weinig divers. Volgens de meesters is de kwaliteit van het onderwijs daardoor in gevaar. Hoewel vrouwelijke

¹ Ik erken volledig dat de taal die hier wordt gebruikt een reductieve, heteronormatieve en uitsluitende visie op sekse/gender weerspiegelt, die nog steeds wordt gebruikt in internationaal en nationaal beleid. De keuze om te spreken over meesters/juffen en jongens/meisjes is ingegeven doordat deze visie aansluit op het Nederlandse onderwijsbeleid over gender in het onderwijs.

² Er is hier bewust gekozen voor de Engelse term ‘gender’. De Nederlandse term ‘geslacht’ kan verwarring oproepen omdat dit ook kan duiden op het zelfstandig naamwoord ‘geslachtsdeel’.

leerkrachten deze angst niet delen, zouden zij wel meer mannelijke collega's willen hebben. Volgens de respondenten is de oplossing voor dit probleem eenvoudig: een hoger salaris. Hiermee stuiten ze op een dieperliggend probleem, namelijk de devaluatie van door vrouwen gedomineerde beroepen. Typische mannenberoepen worden nog altijd beter beloond dan typische vrouwenberoepen zoals het onderwijs (Tang et al., 2022). Een beter salaris zou het beroep van leerkracht meer status geven en dus aantrekkelijker maken voor mannen. De financiële beloning voor leerkrachten is in de afgelopen jaren toegenomen. Echter, de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs is alleen maar verder uit balans geraakt (Ministerie van OCW, 2023). De scheve man-vrouwverhouding in het onderwijs duidt op een dieperliggend, politiek probleem (Skelton, 2002).

Goede pedagogiek

Het perspectief van kinderen op leerkrachtgender is ook onderzocht. Het blijkt dat het voor kinderen weinig verschil maakt of ze worden onderwezen door een man of door een vrouw. Kinderen waarderen goede pedagogiek: een leerkracht die consequent, ondersteunend en evenwichtig is, ongeacht gender (Hughes, 2014). Hoewel kinderen dus weinig waarde hechten aan het gender van de leerkracht, doen volwassenen dit wel. Zij verwachten van een leraar met hetzelfde gender als de leerling (same-gender) meer dan van een leraar met een andere gender. Hoewel uit meer recent onderzoek (o.a. Coenen & Van Klaveren, 2016; Hadjar & Backes, 2023; Hughes 2014) blijkt dat same-gender teaching geen directe invloed heeft op de prestaties van leerlingen, zien we nog wel steeds een verschil tussen jongens en meisjes als het gaat om prestaties en houding. Jongens zouden zich meer vervreemd voelen van de school en op die manier een 'anti-school' houding ontwikkelen. Een ondersteunende leerkracht die inspeelt op de leerstijl van het kind, ongeacht het gender, is uiteindelijk de cruciale factor voor de houding van het kind ten aanzien van het onderwijs (Hadjar & Backes, 2023).

Al met al is er dus weinig empirische grond om meer mannen aan te trekken voor het onderwijs. Toch blijven scholen, beleidsmakers en de media hun oproep voor een betere man-vrouwbalans het onderwijs herhalen. Naast deze partijen zijn het vooral de ouders die een grote rol spelen in het schoolleven van hun kind. In de pedagogiek wordt gesproken van de gouden driehoek waarin school, ouders en kinderen samenwerken (Stroet et al., 2022). Ook ouders nemen waar dat hun

kind vooral onderwezen wordt door vrouwen en erkennen het gebrek aan mannelijke rolmodellen.

Doelstelling van dit onderzoek

Het basisonderwijs is sterk gefeminiseerd. Leerkrachten zien de disbalans in leerkrachtgender als problematisch en vrezen bijvoorbeeld voor de kwaliteit van het onderwijs of het gebrek aan rolmodellen voor jongens. Aan de andere kant, kinderen waarderen goede pedagogiek, ongeacht het gender van de leerkracht. Onderzoek heeft aangetoond dat het gender van de leerkracht geen factor is bij prestaties of gedragingen van leerlingen. Tegelijkertijd worden er wel pogingen ondernomen om meer mannen voor de klas te krijgen. Het gebrek aan rolmodellen wordt hierbij vaak aangehaald als argument (Brownhill et al., 2021; Hughes, 2014). Feministen pleiten voor mannelijke rolmodellen die laten zien dat het opvoeden en onderwijzen van kinderen niet een pure vrouwenaangelegenheid is (Skelton, 2002). Daarnaast zijn er opinie- en beleidsmakers die zorgen hebben over de ontwikkeling van ‘mannelijkheid’ van jongens op de basisschool. Zij zien jongens lijden onder de gedragscodes van volledig vrouwelijke instituten en onder de hoge eisen die aan jongens gesteld worden rondom rustig en stil werken. Ook noemen zij dat jongens mannelijke autoriteit beter accepteren dan vrouwelijke autoriteit en een anti-school houding ontwikkelen door de dominantie van vrouwen in het onderwijs (Hadjar & Backes, 2023; John Martino, 2008). Zowel deze groep als de eerdergenoemde feministen zien de oplossing in meer mannen voor de klas. Verschillende opvattingen over de feminisering van het onderwijs kunnen dus leiden tot eenzelfde oplossing.

De term feminisering is beladen en verre van neutraal. Het wordt veelal kwalitatief geïnterpreteerd en vaak worden negatieve consequenties aan de term verbonden (Geerdink, 2007). Daarom zal er in dit onderzoek gesproken worden over de man-vrouwverhouding in het onderwijs. Hoewel de termen niet volledig synoniem zijn (man-vrouwverhouding veronderstelt een vaststaand gegeven, terwijl feminisering op een proces duidt), doet de term ‘man-vrouwverhouding’ meer recht aan het verkennende karakter van dit onderzoek. Kinderen en leraren zijn tot op zekere hoogte al bevraagd naar hun kijk op de man-vrouw verhouding in het onderwijs. Ouders vormen een derde punt in de ‘gouden driehoek’ van school-ouder-kind (Stroet et al., 2022). Hun opvattingen over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs verdienen

nog nader onderzoek. Bewust of onbewust geven ouders hun kijk op onderwijs en de samenleving door aan hun kinderen. Het verkennen van deze opvattingen draagt bij aan meer bewustzijn van verwachtingen ten aanzien van het leerkrachtgender en geeft inzicht in de onderliggende oorzaken van de scheve man-vrouwverhouding in het basisonderwijs. De doelstelling van het onderzoek leidt tot de volgende onderzoeksvraag en sub-vragen:

Wat zijn de opvattingen van Nederlandse ouders over de man-vrouwverhoudingen in het basisonderwijs?

- a. Is het gender van de ouder gerelateerd aan de opvattingen over de man-vrouwverhoudingen in het basisonderwijs?
- b. Welke problemen brengen ouders in verband met de man-vrouwverhoudingen in het basisonderwijs?
- c. Hoe kijken ouders tegen rolmodellen aan?

Dit onderzoek is exploratief van aard en heeft als doel om meer inzicht te krijgen. Daarom worden vooraf geen hypotheses gesteld. Op basis van eerder onderzoek onder leerkrachten is wel te verwachten dat ouders belang hechten aan het gender van de leerkracht. De vraag daarbij is welk belang.

Het probleem van de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs wordt hieronder eerst verder verkend aan de hand van de geschiedenis en bestaande theorieën. Ook zal het begrip rolmodel verder uitgediept worden. Hierop volgt de methodesectie waarin uitleg gegeven wordt over de mixed-methods aanpak van dit onderzoek. Daarna worden de resultaten weergegeven die ten slotte opgevolgd worden door een reflexieve discussie en conclusie.

2 Man-vrouw verhoudingen in het basisonderwijs

2.1 Geschiedenis

Het basisonderwijs als ideaal werkveld voor vrouwen kent een lange geschiedenis. Sinds er lesgegeven wordt aan jonge kinderen wordt dit werk als vrouwenwerk beschouwd (Skelton,

2002). Vrouwen konden halverwege de negentiende eeuw de opvoedrol die ze thuis vervulden voortzetten in het klaslokaal. Het onderwijs werd op deze manier betaalbaar: vrouwen werden relatief goedkoop ingezet doordat ze een beduidend lager salaris ontvingen dan hun mannelijke collega's (Evertsson, 2024). Depaepe et al. (2006) wijzen erop dat de man-vrouwverhouding in het onderwijs nooit los staat van andere ontwikkelingen in de samenleving. Zij noemen bijvoorbeeld: economische omstandigheden en de arbeidsmarkt, sociale en culturele kenmerken, religie, culturele normen en waarden, heersende sociale modellen, ongelijkheid tussen de seksen, professionalisering, niveau van onderwijs, de lengte, waarde en status van de lerarenopleiding, oorlogen, wetten, enzovoort. Een ontwikkeling in de samenleving die de man-vrouw verhoudingen in het onderwijs in Nederland nog sneller uit balans bracht, was het opheffen van de wet handelingsonbekwaamheid (Drissen, 2023). Tot 1956 werden vrouwen die in het huwelijk traden handelingsonbekwaam verklaard, wat inhield dat hun rechtspositie afhing van hun man. Na het opheffen van deze wet werd het voor vrouwen gemakkelijker om buitenshuis te werken. Vrouwen betraden de arbeidsmarkt in de sectoren waar ze hun zorgende taak konden voortzetten zoals het onderwijs en de zorg. Nog altijd zien we dat deze sectoren een oververtegenwoordiging van vrouwen kennen (Tang et al., 2022). De toetreding van vrouwen op de arbeidsmarkt ging niet zonder slag of stoot en wordt tot op de dag van vandaag beantwoord met 'backlash politics' (Skelton 2002), een politieke tegenreactie (zie 2.2.3).

2.2 Drie perspectieven op man-vrouw verhoudingen in het basisonderwijs

Skelton (2002) onderscheidt drie perspectieven op man-vrouwverhoudingen in het onderwijs. Allereerst een statistisch perspectief waarbij het gaat om de numerieke oververtegenwoordiging van vrouwen in het onderwijs. Vervolgens een cultureel perspectief die inzoomt op de vrouwelijke sfeer en pedagogiek van het onderwijs. Ten slotte het politieke perspectief dat man-vrouwverhoudingen vanuit een breder maatschappelijk standpunt bekijkt. Hoewel de verschillende perspectieven elkaar overlappen (Pangritz & Fárová, 2024), worden ze hieronder één voor één uiteengezet.

2.2.1 Man-vrouwverhoudingen als statistisch gegeven.

Het feit dat het onderwijs als ideaal vrouwenberoep geldt, is niets nieuws. Wel zien we nog jaarlijks een toename in cijfers als het gaat om het aandeel vrouwen in het onderwijs. In 2022 lag het aantal vrouwelijke leerkrachten in het basisonderwijs op 85 procent (Ministerie van OCW, 2023). Het basisonderwijs is daarmee statistisch gezien sterker gefeminiseerd dan het voortgezet onderwijs, waar het aandeel vrouwen slechts 53 procent beslaat. Bovendien werken vrouwen in het basisonderwijs vaker dan mannen in deeltijd (Ministerie van OCW, 2023), waardoor er ook in absolute aantallen meer vrouwen dan mannen aanwezig zijn in een school. Ook in andere landen is dit patroon zichtbaar. Uit het OESO (Organisatie van Economische Samenwerking en Ontwikkeling) -rapport van 2017 blijkt dat in de OESO-landen het aandeel vrouwen in het basisonderwijs op 82 procent ligt (OESO, 2017).

Tabel 1

Aandeel vrouwen en mannen onder de leraren in de onderwijssoorten, jaren 2013, 2018 en 2022

		2013	2018	2022
PO	Man	18%	15%	15%
	Vrouw	82%	85%	85%
VO	Man	53%	50%	47%
	Vrouw	47%	50%	53%
MBO	Man	54%	50%	45%
	Vrouw	46%	50%	55%

Opmerking: Overgenomen uit *Tendrapportage Arbeidsmarkt Leraren po, vo en mbo 2023* door Ministerie van OCW, 2023 (<https://ap.lc/PzBHW>). Copyright 2023, Rijksoverheid.

2.2.2 Man-vrouwverhoudingen als cultureel gegeven

Naast de statistische kenmerken, kan de scheve man-vrouwverhouding in het onderwijs ook cultureel worden uitgelegd. (Skelton, 2002). Hiermee wordt bedoeld dat de oververtegenwoordiging van vrouwen in het basisonderwijs invloed heeft op de schoolpedagogiek en -cultuur waardoor meisjes zich er uiteindelijk meer thuis voelen dan jongens (Hadjar & Backes, 2023). Er is sprake van een ‘boys-crisis’: jongens presteren lager dan meisjes op het basisonderwijs en dit wordt verklaard door de ‘feminiene cultuur’ in het basisonderwijs en de afwezigheid van mannen. Meesters zouden voor hogere scores van jongens zorgen, beter communiceren, de motivatie verhogen en de perceptie op al dan niet zorgelijk gedrag veranderen (bijvoorbeeld: uitingen van humor kunnen voor een juf problematisch zijn en voor een meester niet; Dee, 2006). Hoewel in recent onderzoek (o.a. Coenen & Van Klaveren, 2016; Hadjar & Backes, 2023; Hughes 2014) de relatie tussen leerkrachtgender en prestaties van jongens niet gevonden wordt, is deze overtuiging nog steeds zichtbaar in de media en onderwijsbeleid. Het negatief duiden van de oververtegenwoordiging van vrouwen in het onderwijs kan duiden op een antifeministische agenda (Pangritz & Fárová, 2024). Dat brengt ons bij het laatste perspectief op de man-vrouwverhouding in het onderwijs: de politieke.

2.2.3 Man-vrouwverhouding in het onderwijs als politiek gegeven

Ten slotte kan de man-vrouwverhouding in het onderwijs ook uitgelegd worden vanuit politiek oogpunt: traditionele patronen zoals werkgelegenheid en relaties zijn in de afgelopen decennia veranderd en dat roept een tegenreactie op (Skelton, 2002). De introductie van de vrouw op de arbeidsmarkt zou een bedreiging van de mannelijke macht veronderstellen (John Martino, 2008; Retzl et al., 2024). Deze angst wordt beantwoord met een verschijnsel dat we kunnen omschrijven als ‘backlash politics’: een onvermijdelijke tegenreactie. In Europa en de Verenigde Staten is dit waarneembaar in de groei van rechts-conservatief gedachtegoed met een ‘opvallende obsessie voor gender en seksualiteit’ (Hertner, 2021, 515). Stein (2023, 1341) wijst erop dat deze anti-gender beweging niet onschuldig is, maar moet worden opgevat als een ‘aanval op de democratie’. Feminisme, feminisering en gender zijn termen geworden waar een groeiende groep liever ver van blijft. Onder Nederlandse ouders is deze trend ook waarneembaar, bijvoorbeeld in de opkomst van Gezin in Gevaar (www.geziningevaar.nl) die ouders waarschuwt voor

feminisme en de vrouw prijst in haar rol als moeder. De jaarlijks terugkerende kritiek van (christelijk) conservatieve ouders op de Week van de Lentekriebels (een lespakket over relaties, weerbaarheid en seksualiteit) kan ook in dit licht worden verklaard. Een groeiende groep ouders maakt zich zorgen over het promoten van diversiteit en gendergelijkheid in het onderwijs. Deze pejoratieve perceptie van man-vrouwbalans kan worden opgevat als een poging om het basisonderwijs opnieuw te ‘vermannelijken’ (Pangritz & Fárová, 2024).

2.3 Rolmodellen

Wanneer er wordt gepleit voor meer mannelijke leerkrachten, is de term rolmodel vaak het eerste wat genoemd wordt. Het was Robert K. Merton die, met veel gevoel voor taal, als eerste de term rolmodel noemde (Holton, 2004). Merton sprak over 'referentiegroepen' en 'referentie-individuen', individuen waar personen zich mee vergelijken, later omschreven als rolmodellen (Crosbie, 2012). Tegenwoordig wordt de term vrijelijk gebruikt in de publieke, professionele en politieke sfeer en dat is zorgwekkend omdat onduidelijk is geworden wat er met een rolmodel wordt bedoeld. Brownhill et al. (2021) hielden focusgroepen onder Britse leraren om de term verder te verkennen. Hieruit bleek dat het aantrekken van mannen voor het onderwijs vanwege het vervullen van een rolmodel vaak wordt gebruikt als ‘quick fix’ voor het probleem van vrouwelijke dominantie in het onderwijs, zonder te weten wat het eigenlijk betekent. Ook Nederlandse leraren noemen (het gebrek aan) rolmodellen als een belangrijk aspect van de disbalans van man-vrouwverhoudingen in het onderwijs (AOB, 2004). Hoewel veel leerkrachteigenschappen (zoals consequent zijn, geduldig, liefdevol, humor) gender-overstijgend zijn, wordt er in onderwijsbeleid vaak gepleit voor mannelijke rolmodellen voor met name jongens (Brownhill et al., 2021; Hughes, 2014).

Over het algemeen bedoelt men met een rolmodel een supervisor of mentor, iemand uit de directe omgeving van een individu en die invloed heeft op dit individu (Karaca & Bektas, 2022). Hurd et al. (2016, 1) definiëren een rolmodel als ‘volwassenen waar jongeren tegenop kijken en willen zijn’. Niet iedereen onderschrijft het idee dat een rolmodel een volwassene moet zijn. Het kan ook een leeftijdsgenoot zijn zoals een broer of zus (Ruggeri et al. 2018) of zelfs een personage uit een animatieserie of videogame. Tegenwoordig spelen sociale media hierin een grote rol, waarbij bijvoorbeeld vloggers een rolmodel zijn geworden (Knight, 2018). Kennedy-

Kollar (2024) beschrijft in haar boek hoe op internet een online subcultuur van mannelijke, antifeministische rolmodellen is ontstaan, ook wel bekend als de manosphere. Deze subcultuur maakt onderdeel uit van wat Skelton (2002) ‘backlash politics’ noemt, een anti-gender geluid dat uitgaat van de bedreiging van de man en de mannelijkheid. Inmiddels klinkt de oproep voor een tegengeluid hierop, en dus positieve mannelijke rolmodellen ook steeds luider.

3. Methode

3.1 Mixed-methods onderzoek

Dit onderzoek is van nature exploratief en wil de opvattingen van ouders over de man-vrouwverhoudingen in het onderwijs verkennen. Het onderzoek is gedaan door middel van een mixed-methods aanpak, waarbij eerst kwantitatieve data zijn verzameld die verdiept werden in focusgroepen. Deze opvolging van data geeft diepgang aan de resultaten (Flick, 2018). De kwantitatieve data geven een eerste, globale kijk op het onderwerp om de eerste deelvraag te beantwoorden. De tweede en derde deelvraag hebben een kwalitatieve aanpak nodig. Vragen waarbij het gaat om ‘waarom’ of ‘welke’ kunnen goed beantwoord worden in focusgroepen. Bovendien kunnen de uitschieters en onverwachte resultaten uit kwantitatieve data goed verklaard worden in een focusgroep (Liamputtong, 2011). Het gesprek en de discussie die tijdens een focusgroep plaatsvinden, kunnen onmogelijk ontstaan in individuele interviews.

3.2 Participanten

Een online vragenlijst is verspreid onder Nederlandse ouders van kinderen die naar de basisschool gaan. Om ouders te werven is gebruikgemaakt van een gerichte gemakssteekproef en de sneeuwbal methode. De vragenlijst werd ingevuld door 285 ouders, waarvan twee derde van de respondenten ($n=195$) zichzelf identificeert als vrouw, ruim een derde als man ($n=88$) en twee personen hebben aangegeven hun gender niet kenbaar te willen maken. De vragenlijst is verspreid onder ouders die in verschillende plaatsen in Nederland wonen.

De deelnemers van de focusgroep zijn personen die de online vragenlijst hebben ingevuld en hun mailadres hebben achtergelaten om uitgenodigd te worden voor een focusgroep. We hebben

vooraf aangegeven met twee groepen van maximaal 8 personen te werken. De ouders die hun mailadres hebben achtergelaten ($n=59$) zijn allen uitgenodigd voor de het bijwonen van een focusgroep, uiteindelijk hebben 11 ouders hier gehoor aan gegeven.

3.2.1 Steekproefbeperkingen

Doordat er gekozen is voor een gemakssteekproef is deze studie gevoelig voor sampling-bias (Flick, 2018). De mensen die de vragenlijst hebben ingevuld komen in de eerste plaats uit mijn eigen netwerk en in de tweede plaats uit het netwerk van de eerstgenoemde groep. Dit heeft voor verminderde variatie in achtergrond- of opleidingsniveau gezorgd. Wanneer we ouders moesten indelen in feministisch of anti-gender (wat een zeer beperkte weergave van de werkelijkheid is) dan zijn de ouders in deze steekproef voornamelijk feministisch. Daarnaast betreft het een vrij kleine steekproef, wat in combinatie met de sampling-bias ervoor zorgt dat de uitkomsten van dit onderzoek niet generaliseerbaar zijn.

Ook in de focusgroep waren deelnemers aanwezig die ik persoonlijk ken. Om de interviewer-bias te reduceren en de betrouwbaarheid te verhogen heb ik de supervisor vanuit de Rijksuniversiteit Groningen, Dr. Sarahanne Field, uitgenodigd voor de focusgroepen. Zij kon als observant reflecteren op mijn houding tegenover de deelnemers en eventueel bijsturen op het moment dat familiariteit hinderlijk zou worden. Zij heeft waargenomen dat de gesprekstijd goed werd verdeeld onder de deelnemers en ik voldoende aanwezig was, maar ook op de juiste momenten stil was. Hierdoor ontstond de discussie vanzelf en was er weinig een-op-een-communicatie, waardoor het daadwerkelijk een focusgroep was en geen groepsinterview. Dr. Sarahanne Field was tijdens de focusgroep stil en was niet in beeld bij de andere deelnemers en heeft zodoende geen invloed gehad op de inhoud van het gesprek.

3.3 Procedure

De vragenlijst is gedeeld met ouders uit mijn eigen netwerk door middel van een WhatsApp-bericht, waardoor de deelnemers de vragenlijst op een voor hen geschikt moment konden invullen. De ouders hebben de vragenlijst vervolgens gedeeld met andere ouders uit hun netwerk. De vragenlijst is een maand online geweest, alle data is verzameld in maart en april 2025. De grote belangstelling voor het invullen van de vragenlijst hangt mogelijk samen met

twee gebeurtenissen in deze periode. Allereerst is de vragenlijst uitgezet in de week na Internationale Vrouwendag. Ten tweede kwam in dezelfde periode een populaire serie op streamingdienst Netflix online, te weten *Adolescence* (Netflix, 2025). Beide gebeurtenissen geven aandacht aan man-vrouwverhoudingen in de maatschappij en het belang van rolmodellen, waardoor ouders mogelijk extra gemotiveerd waren om de vragenlijst in te vullen.

In de online vragenlijst zijn ouders uitgenodigd om deel te nemen aan een focusgroep en de belangstelling bleek groot. Echter, bij het uitnodigen van de ouders voor een specifieke datum bleek de belangstelling kleiner, maar groot genoeg voor twee focusgroepen. De focusgroepen vonden online plaats met behulp van Microsoft Teams (www.microsoft.com/teams). Een online focusgroep is niet anders dan een andere focusgroep, de enige beperking waar rekening mee gehouden moet worden is de toegang tot het internet (Nyumba et al., 2018). De focusgroepen vonden plaats in de avond en duurden ongeveer een uur. In mijn rol als gespreksleider maakte ik gebruik van 1) mijn eerdere ervaring met het leiden van een focusgroep in een stage, 2) de kennis die ik opdeed tijdens de cursus *Qualitative Research Methods* op de Rijksuniversiteit Groningen en 3) verschillende bronnen over het leiden van focusgroepen (o.a. Flick, 2018; Liamputtong, 2011; Nyumba et al, 2018). Om de focusgroepen te analyseren werden deze opgenomen en getranscribeerd door het programma Microsoft Teams. De transcripten zijn handmatig gecorrigeerd en gepseudonimiseerd.

3.4 Variabelen en Instrumenten

Er is gestart met een correlationeel survey-onderzoek door middel van een online vragenlijst (Bijlage A) die ontworpen is met de online survey-tool Qualtrics. Aangezien opvattingen van ouders over de man-vrouwverhoudingen in het basisonderwijs nog niet eerder onderzocht zijn, werd gebruik gemaakt van een zelfontworpen vragenlijst. Dit brengt uiteraard validiteits- en betrouwbaarheidsbeperkingen met zich mee; de antwoorden zijn niet te vergelijken met eerdere metingen en het is lastig na te gaan of we daadwerkelijk meten wat we willen meten. Om deze beperkingen te reduceren is er gebruik gemaakt van de vragenlijst uit het onderzoek van Skelton (2002) onder leerkrachten. Omdat het hier een andere doelgroep betreft, ouders in plaats van leerkrachten, is de focus in de vraagstelling gelegd op de opvattingen die ouders hebben over het onderwijs aan hun eigen kind. De vragen waren vrij eenvoudig geformuleerd zodat ouders ze

intuïtief, binnen vijf minuten konden beantwoorden zonder gecompliceerd denkproces. Dit moedigde de deelnemers aan om de vragenlijst in zijn geheel in te vullen en het voorkwam uitval van data of andere methodologische uitdagingen. Om de onderzoeksvraag goed te beantwoorden en de validiteit te verhogen zijn er ook overlappende- en controlevragen opgenomen in de vragenlijst. Nadat ouders hun gender invulden, werden multiple-choice vragen gesteld over hun opvattingen over de man-vrouwverhouding in het onderwijs. De antwoordcategorieën waren ordinaal (zeer mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, zeer mee oneens) of nominaal (voorkeur voor juf of meester; Agresti, 2018) en waren er twee open vragen.

De uitkomsten van de vragenlijst dienden als inhoud voor het eerste deel van de focusgroep. Het eerste doel van de focusgroep is duiding en verdieping aan te brengen op de uitkomsten van de vragenlijst. Het tweede doel is meer grip te krijgen op het begrip rolmodel en daarvoor zijn vragen van focusgroepen uit een studie van Brownhill et al. (2021) gebruikt. De vragen zijn vertaald en aangepast voor de doelgroep (zie bijlage B). Door gebruik te maken van de eerdergenoemde vragenlijst, bestaande literatuur en een vaste opbouw van de focusgroepen is de betrouwbaarheid gewaarborgd.

3.5 Analyse

De kwantitatieve data vanuit de online vragenlijst zijn geanalyseerd met behulp van het programma JASP 0.19.1.0. Er is gebruikgemaakt van beschrijvende statistieken waarbij ook gekeken werd naar eventuele uitbijters, de spreiding en tegenstellingen omdat deze interessante inzichten geven. De missende data lieten zien dat er twee momenten waren waarop ouders de vragenlijst afbraken: na het invullen van hun eigen gender en na het invullen van de eerste sectie. De aanwezige data zijn meegenomen in de analyses. Er is een factoranalyse gedaan, onder andere om de interne validiteit van de vragenlijst te testen. Hieruit bleek dat de verschillende factoren geladen werden door de vragen uit de vragenlijst. Deze factoren sluiten aan op de verschillende perspectieven op man-vrouwverhoudingen in het onderwijs, namelijk de statistische, de culturele en de politieke (Skelton, 2002). Er zijn chi-kwadraat toetsen uitgevoerd om te zien of het gender van de ouder (onafhankelijke variabele) is gerelateerd aan de opvattingen (de afhankelijke variabelen). De sterkte van deze relatie is getest door het berekenen van Cramers V.

De focusgroepen en open vragen in de vragenlijst zijn geanalyseerd door middel van een reflexieve thematische analyse, die gekenmerkt wordt door reflexiviteit, theoretische kennis en transparantie (Braun & Clarke, 2019). Tijdens het coderen en formuleren van thema's maakte ik memo's in Atlas.ti waarbij ik kritisch reflecteerde op mijn eigen rol in dit onderzoek (zie bijlage E). Zo werd mijn eigen subjectiviteit onderdeel van deze data, en niet een mogelijke bedreiging van de kennisproductie. Braun en Clarke (2019) moedigen aan om thema's te zoeken aan de hand van gedeelde betekenis en niet aan de hand van domein-samenvattingen. Dit houdt in dat ik tijdens het formuleren van codes en thema's de nadruk leg op de analyse en interpretatie van de uitspraken van de respondenten en de intentie of onderliggende boodschap probeer te vatten. Ik heb dit toegepast door de data te lezen met de onderzoeksvragen in mijn achterhoofd en tijdens het coderen veel waarom-vragen te stellen.

3.6 Integratie van de data

De data uit de online vragenlijst en de focusgroepen zijn uiteindelijk gemixt (hoewel mixen een wat misleidende term is, het gaat hier meer om het zorgvuldig integreren van de data; Schoonenboom & Johnson, 2017). De kwalitatieve data zijn gebruikt om de kwantitatieve data beter te begrijpen. In het resultatenhoofdstuk zullen ze eerst apart worden gepresenteerd, onder de discussie vindt de daadwerkelijke integratie plaats. Dit is wederom een iteratief en reflexief proces waarbij gezocht is naar betekenis.

3.7 Ethische overwegingen

De deelnemers aan de vragenlijst en de focusgroepen zijn vooraf geïnformeerd over het onderzoek en hun rechten (zie bijlage A en C). De vragenlijst kon pas geopend worden nadat de deelnemer toestemming had gegeven voor 1) voor het gebruik van zijn/haar gegevens voor wetenschappelijk onderzoek en 2) de verwerking van persoonsgegevens. De deelnemers van de focusgroepen hebben schriftelijk toestemming gegeven voor de deelname (Bijlage D). Alle deelnemers weten dat hun gegevens gepseudonimiseerd bewaard worden op de Rijksuniversiteit Groningen, beschikbaar zijn voor de onderzoeker en de begeleider en na tien jaar vernietigd worden. Dit onderzoek is met succes voorgelegd aan de Ethische Commissie van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen.

3.8 Persoonlijke positie ten aanzien van het onderzoek

Vanuit verschillende rollen heb ik ervaren wat het betekent dat kinderen voornamelijk les krijgen van vrouwen. In de loop der jaren, en zeker tijdens dit onderzoek, ben ik me daar meer bewust van geworden. Door het lezen van wetenschappelijke literatuur merkte ik dat mijn opvattingen geleidelijk veranderden. Ik ben opgegroeid in een traditionele, conservatief-christelijke omgeving waarin de ontwikkelingen aangaande man-vrouwverhoudingen achterliepen ten opzichte van de rest van Nederland. En hoewel ik daar op een gezonde manier afstand van heb genomen, merkte ik tijdens het onderzoek dat het mij nog niet helemaal los heeft gelaten. Ik merk dat ik gevoelig word wanneer er vanuit impliciete overtuigingen wordt gesproken over een natuurlijke rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Tijdens de focusgroepen was ik mij hiervan bewust en heb daarom reflexieve aantekeningen gemaakt (zie bijlage E) die een plek kregen in de uiteindelijke analyse.

4. Resultaten

4.1 Resultaten meerkeuzevragen vragenlijst

De opvattingen van ouders over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs zijn allereerst onderzocht met een online vragenlijst. Deze is ingevuld door 285 respondenten, waarbij de meerderheid zich als vrouw identificeert (zie tabel 2).

Tabel 2

Frequentieverdeling van gender in de steekproef

Gender	N	%
Man	88	31
Vrouw	195	68
Overig	2	1

Er is een exploratieve factoranalyse gedaan (zie bijlage F). Deze geeft inzicht in onderliggende factoren waardoor bepaalde vragen uit de vragenlijst met elkaar correleren. De eerste factor toont aan dat vraag 8, vraag 10, vraag 3 en 12 sterk met elkaar samenhangen. Vraag 11 hangt sterk negatief samen met dezelfde factor. Deze eerste factor vatten we samen als de aanwezigheid van meesters in de school. Factor 2, wordt geladen door de vragen 4 en 5 waarin gevraagd werd of het onderwijs aansluit op de behoeften van respectievelijk jongens en meisjes. Factor 3 gaat over de voorkeuren van het kind (vraag 6) en door wie het kind zich meer begrepen voelt (vraag 7). De laatste factor in deze analyse gaat over rolmodellen en wordt geladen door de vragen 2 (de juf/meester is een rolmodel voor mijn kind) en 13 (een meester is een rolmodel). Deze vier factoren kunnen verbonden worden aan de bestaande literatuur over verschillende perspectieven op man-vrouwverhoudingen in het onderwijs en vormen de thema's voor de resultaten.

4.1.1 Meesters in de klas

Wanneer we kijken naar deze factor is er een aantal zaken dat opvalt (zie tabel 3). De meerderheid (69 procent) ziet het als onwenselijk als hun kind geen les krijgt van een meester gedurende de basisschoolperiode, waarbij 84 procent de wens uitspreekt dat hun kind in deze periode les krijgt van zowel meesters als juffen. Acht procent van de ouders vindt dat de overheid zich niet in hoeft te spannen voor meer mannen in het onderwijs, de overige ouders vinden van wel of staan hier neutraal in. De meerderheid van de ouders (56 procent) geeft aan dat gender van de leerkracht er wel toe doet in het basisonderwijs, de overige ouders vinden dat niet (27 procent) of zijn neutraal op dit thema (16 procent). Een overtuigende meerderheid (73 procent) is er (zeer) mee eens dat meesters andere kwaliteiten hebben dan juffen. Ouders zien dus niet alleen de statistische maar ook de culturele impact van het gebrek aan meesters in het basisonderwijs.

Tabel 3*Opvattingen van ouders over meesters in de school*

	Ze er mee Eens %	Mee eens %	Neutraal/ ligt eraan %	Mee oneens %	Ze er mee oneens %
het is niet wenselijk als mijn kind alleen maar les krijgt van juffen gedurende de basisschoolperiode	27	42	20	8	3
ik wens dat mijn kind gedurende de basisschoolperiode les krijgt van zowel meesters als juffen	41	43	11	2	3
meesters hebben andere kwaliteiten dan juffen	17	56	18	7	2
om de man-vrouwverhoudingen in het basisonderwijs in balans te brengen, moet de overheid zich meer inspannen om meer meesters in de klas te krijgen	17	56	19	7	1
het geslacht van de leerkracht doet er niet toe in het basisonderwijs	2	25	16	50	6

4.1.2 Aansluiting van het onderwijs per gender

De tweede factor gaat over een culturele benadering van de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs, namelijk in hoeverre het onderwijs aansluit bij de behoeften van respectievelijk jongens of meisjes. Hier zien we dat ouders aangeven dat het onderwijs in de klas meer aansluit bij de meisjes. Een minderheid van de ouders (47 procent) ziet dat het onderwijs aansluit bij de behoeften van jongens, al staat 37 procent van de ouders neutraal tegenover dit thema.

Tabel 4*Aansluiting van het onderwijs per gender volgens de ouders*

	Ze er mee eens %	Mee eens %	Neutraal %	Mee oneens %	Ze er mee oneens %
Het onderwijs in de klas van mijn kind sluit aan bij de behoeften van meisjes	11	54	27	4	3
Het onderwijs in de klas van mijn kind sluit aan bij de behoeften van jongens	7	40	37	13	3

4.1.3 Voorkeuren van het kind

Ouders zijn bevraagd naar de voorkeuren van hun kind wat betreft het gender van de leerkracht (tabel 5). Hierbij valt op dat de meeste ouders neutraal of onwetend in dit thema staan. Toch geeft 19 procent van de ouders aan dat hun kinderen een meester verkiezen boven een juf (12 procent). Echter, op de vraag: ‘mijn kind voelt zich meer begrepen door’, zijn het juist de juffen die 10 procentpunten meer scoren op deze vraag dan de meesters.

Tabel 5*Voorkeuren van het kind volgens de ouders*

	Een meester %	Een juf %	Geen voorkeur /neutraal %	Weet ik niet %
Mijn kind heeft voorkeur voor:	19	12	51	18
Mijn kind voelt zich meer begrepen door:	8	18	44	30

4.1.4 Rolmodellen

De laatste factor gaat over rolmodellen. Een meerderheid van de ouders (74 procent) is het er (zeer) mee eens dat de leerkracht een rolmodel is voor hun kind (tabel 6). De rest is neutraal of ziet de leerkracht niet als rolmodel (8 procent). Dit beeld wordt bevestigd in de laatste vraag die gesteld is, namelijk of een meester een rolmodel is op de basisschool. Ook hier is acht procent van de ouders mee oneens. 78 procent van de ouders geeft aan dat een meester een rolmodel is voor alle kinderen en 14 procent van de ouders ziet een meester vooral als rolmodel voor de jongens.

Tabel 6

Opvattingen ouders over de leerkracht als rolmodel

	Ze er mee eens %	Mee eens %	Neutraal %	Mee oneens %	Ze er mee oneens %
De juf/meester is een rolmodel voor mijn kind	15	59	18	8	0

4.2 Gender van de ouder in relatie tot opvattingen

Om de eerste deelvraag te beantwoorden, namelijk of het gender van de ouder is gerelateerd aan zijn of haar opvattingen, zijn correlatietesten gedaan. Allereerst zijn de assumpties gecontroleerd voor het maken van een chi-kwadraattoets. Een van de assumpties is dat de proportie binnen een cel vijf of meer moet zijn (Agresti, 2018). Zodoende is bij gender van de ouders alleen gekeken naar ‘man’ en vrouw’ en is de optie ‘overig’ en ‘wil ik liever niet zeggen’, niet meegenomen in de correlatietesten. We hebben alle vragen aan een chi-kwadraattoets onderworpen aan de hand van de volgende hypothesen:

H_0 : Het gender van de ouder en zijn/haar opvattingen zijn statistisch onafhankelijk

H_a : Het gender van de ouder en zijn/haar opvattingen zijn statistisch afhankelijk.

Om H_0 te kunnen verwerpen gaan we uit van een significantieniveau van $\alpha < .05$. P-waarden onder deze drempel kunnen als significant worden beschouwd. In vrijwel alle gevallen kan H_0 niet worden verworpen en is het dus onduidelijk of het gender van de ouder samenhangt met zijn of haar opvattingen over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs. Er is wel degelijk verschil in opvattingen, maar met een $\alpha < .05$ zijn deze verschillen te klein om aan te tonen dat het gender van de ouders gerelateerd is aan zijn of haar opvattingen. Er is echter een stelling waarbij deze relatie wel is aangetoond, namelijk: ‘mijn kind voelt zich meer begrepen door:...’. Hierbij zijn de moeders meer uitgesproken dan de vaders. Hoewel beide groepen in de meeste gevallen voor ‘neutraal’ kiezen, zijn moeders meer uitgesproken op dit thema dan vaders (zie tabel 7)

Tabel 7

Kruistabel gender ouder in relatie tot opvattingen

Gender ouder	V7: Mijn kind voelt zich meer begrepen door				Totaal
	Weet ik niet	Neutraal	Een juf	Een meester	
man	34	37	7	5	83
vrouw	43	78	38	17	176
Totaal	77	115	45	22	259

Omdat uit de kruistabel niet direct zichtbaar wordt hoe de proporties verdeeld zijn (er zijn immers meer vrouwen dan mannen in de steekproef), is een chi-kwadraattoets gedaan (tabel 8):

Tabel 8*Chi-kwadraat Toets*

	Waarde	vg	p
X ²	11.683	3	0.009
N	259		

Hier zijn we inderdaad een p-waarde van .009 wat erop duidt dat voor deze stelling het zeer waarschijnlijk is dat het gender van de ouder gerelateerd is aan zijn of haar antwoordkeuze. Om te duiden hoe sterk deze relatie is, werd er een Cramer's V test gedaan:

$$V = \sqrt{\frac{11.683}{259(2-1)}}$$

Dit geeft een Cramer's V-waarde van 0,212. Hieruit blijkt dat er een verband tussen het gender van de ouder en zijn antwoordkeuze op vraag 7 aanwezig is, maar het verband is zwak. Voor de overige stellingen uit de vragenlijst geldt een Cramer's V-waarde van $0.045 \leq V \leq 0.136$. Dit betekent dat er in alle gevallen een zwakke relatie is tussen het gender van de ouder en zijn of haar opvattingen over de man-vrouwverhouding in het onderwijs. Een grotere en gerandomiseerde steekproef laat mogelijk een ander beeld zien, al weten we uit onderzoek (o.a. Huijsmans, 2024) dat de variatie zich meer bevindt op opleidingsniveau dan op gender.

4.3 Resultaten focusgroepen en open vragen uit de vragenlijst

De focusgroepen en de open vragen uit de vragenlijst zijn geanalyseerd door middel van een reflexieve thematische analyse vanuit de onderzoeksvragen. Dit resulteerde in vier thema's die elk een eigen verhaal vertellen met gedeelde betekenis (Braun & Clarke, 2019). Deze thema's heb ik gekoppeld aan de drie perspectieven op man-vrouwverhoudingen in het onderwijs die Skelton (2002) onderscheid: het statistische, culturele en politieke perspectief. Hieronder zijn de thema's beschreven, geïllustreerd met voorbeelden en citaten van de verschillende mannelijke (m) en vrouwelijke (v) deelnemers.

Thema 1: Onderwijs is vrouwenwerk

Dat het onderwijs vrouwenwerk is wordt door vrijwel alle ouders erkend. Ouders zijn redelijk terughoudend om een waardeoordeel te verbinden aan het gegeven dat er meer vrouwen dan mannen werkzaam zijn in het onderwijs, het wordt niet direct als problematisch opgevat. Om ook oog te hebben voor culturele en politieke perspectieven hebben ouders aansporing nodig. Dit kan worden verklaard vanuit de steekproef die, zoals gezegd, zich meer thuis voelt bij het feministische dan het anti-gender gedachtegoed. Harde uitspraken over gender passen niet binnen de overtuigingen waarin de ouders in deze steekproef zich bevinden. Ouders gaan daarom uit van de ervaringen van hun eigen kind, die veelal goed onderwijs ontvangt van een vrouwelijke leerkracht. Het onderwijs als vrouwenwerk wordt door ouders onder andere verklaard vanuit de geschiedenis, zoals het verdwijnen van de kweekschool. Hierdoor werden jongens op de lerarenopleiding gedwongen om ook les te geven aan jonge kinderen. Dit zou jongens afschrikken waardoor er steeds minder jongens voor het onderwijs kiezen. Het werken met jonge kinderen wordt nog meer als vrouwenwerk gezien dan het werken met kinderen in het algemeen. Jongens hebben een voorkeur voor meer complexe en uitdagende taken:

Jongens op de pabo willen gewoon docent worden of leerkracht. Maar al die kleutervakken en die mappen vouwen en noem maar op... Dat vinden ze verschrikkelijk [...] Als je dan toch een beetje twijfelt, dan haak je toch gelijk af met kinderliedjes en noem maar op en van die spellessen organiseren. Ja dan denk je, wat is dit joh?
(deelnemer 3, v)

Ouders zien dus dat lesgeven vooral een vrouwenberoep is en dat meesters het liefst werken met oudere kinderen of complexere doelgroepen. Zo kunnen ze geen voorbeelden noemen van mannen in het kleuteronderwijs. Wel zien ze dat mannen vaker in de bovenbouw, het voortgezet onderwijs, het speciaal onderwijs of in het management werkzaam zijn. Onderwijs als vrouwenwerk kan worden gezien als een historisch gegeven, maar ook als een overtuiging. Na enig doorvragen komt deze overtuiging boven water:

Ik denk wel dat juffen, vrouwen beter zijn in op ooghoogte aansluiten bij een kind dan een meester. Dat is hoe ik het me herinner van vroeger, maar ook wel wat ik gewoon zie. En ja, vrouwen zijn gewoon sterker in sociale interactie. (deelnemer 2a, m)

Dit laat zien dat het culturele perspectief op man-vrouwverhoudingen in het onderwijs wel degelijk leeft bij ouders. Na enig doorvragen noemen ouders ook politieke gevolgen van de scheve man-vrouwverhouding in het onderwijs. Zo zien ze bijvoorbeeld dat mannen vaker fulltime werken dan vrouwen en op die manier een voorsprong hebben ten opzichte van juffen. Een ouder beklaagt zich over het feit dat haar kind momenteel les krijgt van drie juffen: “dit is gewoon slecht voor de kinderen” (deelnemer 1, v). Doordat kinderen nu voornamelijk les krijgen van vrouwen, wordt het beeld dat het werken met kinderen een vrouwen aangelegenheid is, in stand gehouden. En dat is kwalijk, geven verschillende ouders aan.

Geslacht maakt niet meteen een goede leraar. Als de docent kundig is maakt het me niet zo veel uit. Wel zou ik het goed vinden als mijn kinderen het vak van docent niet enkel zien als een vrouwenberoep doordat ze enkel vrouwen als docent hebben gezien. (anonieme respondent uit de online-vragenlijst)

Er wordt genoemd dat de discussie over man-vrouwverhouding in het basisonderwijs in het nadeel werkt van vrouwen in het algemeen: "Moeten wij vrouwen ons hierover gaan verantwoorden?" (deelnemer 5, v). Deze ouder omschrijft de discussie als zagen aan de poten van de vrouw. Daarmee bevestigt ze wat Skelton (2002) zegt, namelijk dat veel onderwijsbeleid stereotyperingen overeind houdt en leidt tot ‘re-masculinisering’ van het onderwijs. Samenvattend zien we dat ouders in eerste instantie naar de statistische kant van de vrouwelijke oververtegenwoordiging in het onderwijs kijken en daar weinig problemen bij ervaren. Maar naar mate het gesprek vordert en de culturele en politieke perspectieven worden blootgelegd, ervaren ouders wel degelijk problemen met het feit dat onderwijs als vrouwenwerk wordt gezien.

Thema 2: Diversiteit is meer dan gender

Als het gaat om hun eigen kind, waarderen ouders het als hun kinderen in aanraking komen met diverse soorten leerkrachten. Maar, zo benadrukken ze bijna allemaal, dat gaat niet alleen over het gender van de leerkracht:

Als ik kijk naar beide kinderen, die hebben beiden halverwege de week een andere juf, maar ze hebben in beide klassen twee juffen voor de hele week. Die zijn al compleet anders allebei. En dat geeft een kind ook al een andere dag of een deel van de dag dat je gewoon twee compleet andere vrouwen hebt voor de klas. En dan is het niet eens zo belangrijk dat ze dan ook een man hebben. (deelnemer 7, v)

In de focusgroepen stemmen vrijwel alle ouders in met deze zienswijze. De deelnemers geven aan dat ze de kwaliteit van de leerkracht belangrijker vinden dan zijn of haar gender. Ze noemen dat er goede en minder goede leerkrachten zijn, mannelijk en vrouwelijk. Hun eigen kind gunnen ze een goede, kundige leerkracht die het kind begrijpt, inspireert en voor stabiliteit zorgt.

Ik heb drie zoons en eigenlijk alle drie hebben ze meer juffen gehad dan meesters. [...] En wat mijn ervaring is voor mijn kinderen, is dat ze zich gehoord en gezien en geliefd hebben gevoeld en dat maakt eigenlijk niet uit of het bij een man of een vrouw was. (deelnemer 5, v)

Gender is dus van ondergeschikt belang in de voorkeuren van ouders. “Liever een goede juf dan een slechte meester” geeft iemand aan in de open vragen. Wat opvalt is dat ouders met schroom praten over verschil tussen meesters en juffen. Ze denken lang na, excuseren zich op het moment dat ze dit wel doen en relativeren hun eigen uitspraken. Dit past in het beeld dat geschetst is over de steekproef, namelijk dat ze zich meer thuis voelen bij het feministische dan het anti-gender gedachtegoed. Ouders durven daarom geen hard onderscheid te maken tussen mannelijke en vrouwelijke eigenschappen. Toch waagt een enkele ouder zich eraan:

Onze zoon heeft hem (een meester) vorig jaar één dag in de week gehad. Hij zet iets anders neer in de klas dan dat een juf neerzet dan. In hoe die kinderen benadert, in zijn manier van lesgeven en ik zie dat jongens anders aanslaan op een meester dan op een juf. [...] Ik, ik zag het effect daarvan op de klas en op de jongens. Hij stoeit op een andere manier met jongens dan hoe een juf grapjes maakt met jongens. (deelnemer 2b, v)

Humor wordt door meer ouders onderschreven als een mannelijke eigenschap, zij zien dat er meer ‘lol’ in de klas is met een meester. Zij bevestigen hiermee wat eerder onderzoek noemt, namelijk dat de vrouwelijke oververtegenwoordiging zorgt voor een feminiene cultuur die in het voordeel van meisjes werkt. Ook is er een ouder die zich zorgen maakt over stereotyperingen die nog steeds in lesmateriaal aanwezig zijn: “Het plaatje van een witte jas met een stethoscoop om, o, dat zal wel een zuster zijn, want het is een meisje. Nee, dat is een dokter, net als die man” (deelnemer 7, v).

Een laatste zorg die ouders met elkaar delen is de diversiteit binnen de schoolteams. Het is bekend dat diversiteit leidt tot meer creativiteit en een betere samenwerking in teams. Ouders noemen dat mannelijke en vrouwelijke leerkrachten elkaar kunnen aanvullen en bijvoorbeeld anders vergaderen. Ook hier klinkt nog wel enige terughoudendheid als de verschillen tussen mannen en vrouwen als collega’s worden benoemd: “Dit is heel zwart wit, dat weet ik hoor” (deelnemer 9, v). Desondanks zien ouders wel graag in het belang van leerkrachten een meer gemengd team. “Idealiter zou elk bedrijf een soort afspiegeling van de samenleving moeten zijn” (deelnemer 6, m). Dit laat zien dat het culturele perspectief niet los gezien kan worden van het politieke perspectief op man-vrouwverhoudingen in het onderwijs.

Al met al komen kinderen door de verschillende leerkrachten die er zijn, met zowel mannelijke als vrouwelijke eigenschappen, met voldoende diversiteit in aanraking. Wel zijn er uitdagingen op het gebied van een feminiene cultuur, stereotyperingen en diversiteit in schoolteams.

Thema 3: Stille meisjes en beweeglijke jongens

De man-vrouwverhouding in het basisonderwijs gaat niet alleen over de numerieke oververtegenwoordiging van vrouwen in de school, het gaat ook over een feminiene cultuur die gecreëerd zou worden door de vrouwelijke dominantie. Ouders herkennen zich in de uitkomsten

van de vragenlijsten, namelijk dat het onderwijs in de meeste gevallen aansluit bij de behoeften van hun kind en vooral bij de meisjes. Wederom is er terughoudendheid bij ouders om een hard onderscheid te maken tussen wat jongens en meisjes nodig hebben in het onderwijs. Een ouder vergelijkt haar beide zonen en ziet dat deze tegenovergestelde behoeften hebben in het onderwijs, de één houdt van ‘reuring’ in een groep, terwijl de ander juist goed gedijt in een stille, rustige klas. Toch is er een aantal punten die ouders weten te benoemen, waardoor het onderwijs beter zou aansluiten bij de behoeften van meisjes. Allereerst wordt door verschillende ouders genoemd dat er een verschil is in ontwikkeltempo: “Misschien wel omdat meisjes wat sneller volwassen worden, en jongens wat langer kind blijven misschien en daardoor ook wat wat onstuimiger zijn ook ja” (deelnemer 4,m). Naarmate het gesprek vordert komen er toch meer genderstereotyperingen boven water. Meerdere ouders noemen dat er te weinig aandacht is voor fysieke beweging in het huidige onderwijs. Hier zouden met name de jongens last van hebben, zij hebben meer behoefte aan beweging en ruimte dan meisjes geven de ouders aan. Woorden als ‘rouwdouwen’, ravotten, voetballen en ontdekken komen voorbij wanneer de ouders praten over jongens: “Ik denk dat jongens veel meer fysiek kunnen leren, de meeste jongens denk ik” geeft deelnemer 3 (v) aan. Zij ziet ook dat er in het gespecialiseerde onderwijs meer jongens dan meisjes zijn, sommige klassen bestaan enkel uit jongens. Ze vraagt zich hierbij hardop af wat er niet goed gaat in het basisonderwijs en waarom meisjes het blijkbaar langer volhouden in het regulier basisonderwijs. Daar hebben andere ouders wel een antwoord op:

Hij (zoon deelnemer 5) wilde ontdekken. Dus die zit nog steeds te struggelen door het systeem. Hij, hij leert gewoon anders en hij is rouwdouwer. En kijk, stilzitten, luisteren, doen wat je wat je gezegd wordt, dat vindt hij ingewikkeld. Meisjes kunnen makkelijker stilzitten. Die zijn ook pleasender, dus die willen precies doen wat juf zegt of wat meester zegt. (deelnemer 5, v)

Hoewel ouders het liever niet toegeven bestaan er – ook ben hen - hardnekkige denkbeelden over verschil tussen jongens en meisjes. Zij menen te zien dat vanuit het culturele perspectief op man-vrouwverhouding in het onderwijs dat jongens een achterstand oplopen in het huidige onderwijs. Tot nu toe is er nog geen empirisch bewijs gevonden dat meer meesters dit verschil zullen

rechttrekken. Er gelden bij leerkrachten wel verschillende verwachtingen van respectievelijk jongens en meisjes (zie o.a. Onderwijsraad, 2020). Ouders gaan liever niet mee in het verhaal van ‘stille meisjes en beweeglijke jongens’ maar het is wel de impliciete overtuiging die zij hebben over leerling-gender.

Thema 4: De toenemende druk op rolmodellen

Wanneer er gesproken wordt over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs, is het gebrek aan mannelijke rolmodellen vaak het eerste wat genoemd wordt. Ouders kijken daarbij vooral naar de statistische en culturele kant van het gebrek aan rolmodellen. Tijdens de focusgroepgesprekken viel de term rolmodel binnen enkele minuten, vaak als synoniem wordt voor voorbeeldfunctie:

Nou een voorbeeld hè? [...] Dus het is heel belangrijk denk ik wie er voor de klas staat. En wat ze zeggen en wat ze doen. Ik denk dat meester of juf maakt dan niet uit hoe of wat, maar het is gewoon een rolmodel. (deelnemer 1, v)

Verder omschrijven ouders een rolmodel als iemand die anderen inspireert, die je mogelijkheden laat zien, waarmee je je kan identificeren en die je respect bijbrengt. Ouders maken zich zorgen over negatieve mannelijke rolmodellen die steeds meer invloed lijken te hebben op jongens, bijvoorbeeld via social media. Graag zien ze dat hier positieve mannelijke rolmodellen tegenover komen te staan. Bepaalde vaardigheden kunnen volgens hen slechts door mannen kunnen worden aangeleerd. Deelnemer 4 (m) pleit voor mannen in het onderwijs die een tegengeluid laten horen in de klas. Al pratend constateren ouders dat de rol van de school verandert en daarmee ook de verwachtingen van een leerkracht als rolmodel. Ze noemen dat scholen nu meer een opvoedende en zorgende taak hebben en dat vraagstukken uit de jeugdzorg nu bij scholen komen te liggen. Bijvoorbeeld in de zorg voor kwetsbare kinderen. Ouders zien dat deze verschuiving nog meer een beroep doen op de leerkracht als rolmodel:

Ja, voor mij is een rolmodel ook wel een persoon die je ook een beetje laat zien hoe je door het leven navigeert of zo. En ik weet dat we hiermee de leerkracht ontzettend

opzadelen met ontzettend veel verantwoordelijkheid en dat het ook niet helemaal terecht is. Maar ik denk wel dat, ja, dat ook een rolmodel is. Iemand die laat zien hoe je omgaat met: Wat als het even lastig is. (deelnemer 8, m).

De hoge verwachting van de leerkracht als rolmodel geldt voor vrouwelijke, maar zeker voor mannelijke leerkrachten. Dit is niet altijd terecht, we weten dat het gender van de leerkracht geen invloed heeft op de prestaties en manier van leren van kinderen. De meester als rolmodel vervult wel een belangrijke rol in de beroepskeuze van leerlingen. Zolang onderwijs gezien wordt als vrouwenwerk, zullen weinig jongens voor het onderwijs kiezen en zal de disbalans in man-vrouwverhouding in het onderwijs alleen maar worden versterkt.

5. Discussie

Dit onderzoek is gedaan om de opvattingen van ouders over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs te onderzoeken. Er zijn kwantitatieve en kwalitatieve data verzameld die elkaar aanvullen. Het beeld dat naar voren kwam vanuit de vragenlijsten werd bevestigd, verdiept en verklaard in de focusgroepen. In de analyse is naast de bestaande literatuur, mijn eigen rol als onderzoeker, maar ook als ouder en voormalig leerkracht meegenomen in de interpretatie.

Binnen een reflexieve thematische analyse wordt dit gezien als een kracht, waardoor de analyse zich beter ontwikkeld (Braun en Clarke, 2019).

Gelaagdheid van het probleem

De verschillende perspectieven op man-vrouwverhoudingen in het onderwijs, namelijk de statistische, de culturele en de politieke (Skelton, 2002) zijn terug te vinden in de opvattingen van ouders. Deze perspectieven zijn in feite drie lagen van hetzelfde probleem. Om bij de kern te komen moeten de verschillende lagen afgepeld worden. De buitenste laag betreft de statistische en is de meest oppervlakkige. Ouders herkennen deze direct doordat ze weinig meesters in de school zien. Ze zien dat het welzijn van hun kind niet lijdt onder de vrouwelijke oververtegenwoordiging in het onderwijs en hebben geen uitgesproken voorkeur voor een juf of een meester. De opvattingen van ouders komen in dit opzicht voor een groot deel overeen met de

eerder onderzochte leerlingen en minder overeen met die van de onderzochte leraren (AOB, 2004; Hadjar & Backes, 2023; Hughes, 2014). Ouders wensen vooral een leerkracht die oog heeft voor hun kind, die hun kind werkelijk ziet. Het gender van de leerkracht is daarbij van ondergeschikt belang is.

Wanneer we het probleem verder afpellen komen we bij wat Skelton (2002) het culturele perspectief noemt. Het huidige onderwijs zou door de vrouwelijke oververtegenwoordiging een feminiene cultuur creëren die schadelijk is voor jongens (Driessen, 2007). En hoewel de meeste ouders in dit onderzoek eerder feministisch dan anti-gender zijn, wordt dit bevestigd door de ouders. Ondanks hun terughoudendheid uiten ouders hun zorgen over een schoolcultuur die in het voordeel van meisjes lijkt te werken. Ouders gaan daarbij – bewust of onbewust – uit van genderroltheorieën die stereotyperingen bevestigen. De Onderwijsraad (2020) waarschuwt voor nadelige gevolgen voor deze hardnekkige denkpatronen: ze doen geen recht aan de individuele eigenschappen van het kind.

De binnenste laag is wat Skelton (2002) de politieke kant van de man-vrouwverhouding in onderwijs noemt en deze wordt herkend door de ouders. Door de weinige mannen in het onderwijs blijft het beeld bestaan dat het werken met kinderen vrouwenwerk is. Ook merken ouders op dat mannelijke leraren meer werkzaam zijn in de hogere groepen en in het gespecialiseerd onderwijs. Dit roept het beeld op dat mannen bereid zijn om in het onderwijs te werken, mits het voldoende complex en uitdagend is. En het bevestigt het beeld dat het werken met jonge kinderen, wat vaak meer verzorgend is, beter bij vrouwen past. Dit is terug te zien in de lerarenopleiding, mannen zijn ook hier in de minderheid en haken vaker vroegtijdig af. Door het ontwikkelen van een gescheiden lerarenopleiding - waarbij je vooraf kiest voor jonge of oudere kinderen - zal dit beeld in stand gehouden worden. Dit is een oppervlakkige en naïeve oplossing die geen recht doet aan de oorzaak van de scheve man-vrouwverhouding van bepaalde beroepsgroepen. Bovendien gaat het uit van een eenzijdig beeld van ‘de meester’, terwijl dit onderzoek laat zien dat die niet bestaat. Om de man-vrouwverhoudingen in het basisonderwijs meer in balans te krijgen kan niet slecht gefocust worden op de statistische kant, maar zal men de culturele en de politieke laag ook onder ogen moeten zien.

Stereotyperingen

Er bestaan stereotypische denkbeelden over het gender van zowel leerkrachten als leerlingen. Zo zouden juffen zorgen voor andere dagelijkse routines dan meesters, lagere verwachtingen hebben van de mogelijkheden van jongens en voorkeur hebben voor de leerstijl van meisjes (Delamont, 1999). Delfos (2001) beweert dat meisjes zich langdurig op een schooltaak kunnen concentreren en dat jongens meer behoefte hebben aan beweging. ‘Onrustige’ jongens kunnen hierdoor rekenen op correcties, beperkingen en controlerende maatregelen. De feministische cultuur zou hierom plaats moeten maken jongens, waardoor sterke kanten van jongens zoals hun actiebereidheid, hun ontdekkingszucht, hun leidersmentaliteit en assertiviteit meer aandacht krijgen (King & Gartrell, 2003). Diefenbach en Klein (2002) leggen in hun artikel ‘Bringing boys back in’ een directe link tussen de onderprestatie van jongens en het gebrek aan mannen in het onderwijs. Hoewel het empirische bewijs voor deze opvattingen zeer gebrekkig is (zie o.a. Coenen & Van Klaveren, 2016; Hadjar & Backes, 2023; Hughes 2014), leeft deze denkwijze wel in de samenleving en dus ook bij de onderzochte ouders. Zij schromen echter om de heersende genderstereotyperingen te benoemen. Deze terughoudendheid past bij de steekproef maar ook bij de tijdgeest van 2025. Wie duidelijk onderscheid maakt tussen mannelijk en vrouwelijk, plaatst zichzelf al snel in de hoek van conservatief of ‘anti-gender’ (Segers, 2024). Waar het ouders vooral om gaat is dat jongens en meisjes gelijke en eerlijke kansen krijgen. Het denken in stereotype genderrollen draagt daar niet aan bij (Driessen, 2007; Skelton 2002). Tegelijkertijd zitten deze denkbeelden onbewust en diep verankerd in de samenleving, dat het ouders niet lukt om ze los te laten. Het onderwijs heeft een belangrijke taak om af te rekenen met genderstereotyperingen. Maar zij kan dit niet alleen, ouders, lerarenopleidingen en de overheid zullen dit samen met de school moeten doen. Meer aandacht voor wat jongens en meesters nodig hebben lijkt een passende oplossing, maar bereikt het tegenovergestelde effect (Skelton, 2002). Het legt nog steeds te veel nadruk op heersende normen over gender en doet het individu – zowel leerkracht als leerling – te kort. Een hoopvolle ontwikkeling is dat er meer bewustzijn ontstaat over de gevolgen van het denken in nauwe genderrollen en -patronen, ook bij ouders. Dit is een goede eerste stap om de culturele en politieke kant van man-vrouwverhoudingen in het onderwijs kritisch te bevragen.

Rolmodel: het schaap met vijf poten

De roep om positieve mannelijke rolmodellen klinkt luider dan ooit. Dit valt niet los te zien van de opkomst van anti-feministische rolmodellen binnen een online subcultuur, ook wel bekend als de manosphere (Kennedy-Kollar, 2024). Deze subcultuur maakt onderdeel uit van de politieke tegenreactie -backlash politics - die is ontstaan door veranderende genderpatronen in relaties op de arbeidsmarkt. (Skelton, 2002). Een positief, mannelijk rolmodel zou hier tegenwicht op moeten bieden. Ouders in dit onderzoek stemmen hiermee in, maar vragen zich tegelijk af of er hiermee niet te veel van mannelijke leerkrachten wordt verwacht. En daarmee stuiten ze op een dieperliggend fenomeen: het onderwijs als lapmiddel voor problemen in de samenleving. Steeds meer kinderen groeien op in kwetsbaarheid en het onderwijs wordt hiermee belast. Naast lesgeven worden leerkrachten ook ingezet als vervangend moeder- of vaderfiguur, hulpverlener of therapeut. En dat lijkt een onmogelijke vraag aan de leerkrachten, die ook verantwoordelijk worden gehouden voor de teruglopende onderwijsresultaten. Met meer meesters is dit niet opgelost. Het aantrekken van meer mannen als rolmodel voor het onderwijs is daarom een ‘quick fix’ die voorbijgaat aan de oorzaken van de problemen (Brownhill et al., 2021). De meester als rolmodel enkel voor jongens wordt ten dele onderschreven door de ouders in dit onderzoek. Zij zien de mannelijke leerkracht vooral als rolmodel voor alle kinderen. Dit duidt op een politieke behoefte bij ouders om man-vrouwverhouding in het onderwijs te herstellen en te laten zien het werken met kinderen niet een pure vrouwenaangelegenheid is. Door de meester te laten doen waar hij goed in is, namelijk met kinderen werken en lesgeven, kan hij zijn rol met glans vervullen.

Beperkingen en aanbevelingen

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen. Door het nemen van een kleine gemakssteekproef is het beeld dat geschetst wordt over dit thema niet generaliseerbaar. We weten dat de meeste opvattingen-variantie zich bevindt op het verschil in opleidingsniveau (Huijsmans, 2024). De steekproef is vermoedelijk getrokken uit met name hoogopgeleide participanten, al is hier niet naar gevraagd in de vragenlijst. Bewust werven op verschil in opleidingsniveau kan dit onderzoek meer diepgang geven en representatiever maken. Bij de focusgroepen is een afweging gemaakt tussen haalbaarheid en diepgang. Zodoende is er gekozen voor gesprekken van

maximaal een uur. Dit had consequenties voor het gesprek, een aantal thema's had nog beter uitgediept kunnen worden als er meer tijd voor vrijgemaakt was. Tegelijkertijd waren er dan vermoedelijk minder ouders die - tijdens de avondspits in hun gezin - tijd konden vrijmaken voor een focusgroep.

Ondanks de beperkingen van het onderzoek, geeft het een aantal goede inzichten om verder mee te gaan. Dit onderzoek laat zien dat ouders met name de gender-onafhankelijke eigenschappen van de leerkracht waarderen, maar zich wel zorgen maken om maatschappelijke en politieke consequenties van de disbalans in door vrouwen gedomineerde groepen. Ouders maken zich terecht zorgen over de stereotyperingen die er leven, zowel bij henzelf als op school. Beleid dat gericht is op het aantrekken van meer mannen voor het onderwijs moet kritisch bevraagd worden. Een gescheiden lerarenopleiding waarbij een keuze gemaakt wordt tussen boven- of onderbouw is stereotype-bevestigend en geen duurzame oplossing. De opleiding zou daarentegen hun studenten moeten stimuleren om bewust te worden van genderstereotyperingen.

De resultaten laten zien dat er meer bewustzijn is over verwachtingen van jongens- of meisjesgedrag. Het is onduidelijk of deze verwachtingen in stand worden gehouden door de oververtegenwoordiging van vrouwen in het onderwijs. Verwachtingen van leraren worden werkelijkheid in de het klaslokaal, dus onderzoek hiernaar zal belangrijke inzichten opleveren over achterblijvende prestaties van jongens. Door zeer nauwkeurig deze verwachtingen in kaart te brengen, bijvoorbeeld door observaties en video-opnames, kunnen leraren getraind worden in het overbrengen van hun hoge verwachtingen aan zowel jongens als meisjes.

6. Conclusie

Dit onderzoek is gedaan vanuit de vraag: Wat zijn de opvattingen van ouders over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs? Er zijn kwantitatieve en kwalitatieve data verzameld om de deelvragen en daaropvolgend de hoofdvraag te beantwoorden. De uitkomsten van de vragenlijst laten allereerst zien dat het gender van de ouder niet gerelateerd is aan de opvattingen over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs. Er zijn kleine verschillen gemeten, maar een chi-kwadraat- en Cramers-V-test lieten zien dat het een zwakke relatie betrof. Hierin

verschillen ouders van de eerder onderzochte leerkrachten, waar de mannen duidelijk meer zorgen over het gebrek aan meesters in het basisonderwijs hebben dan de vrouwen. Een kanttekening hierbij is dat er gebruik is gemaakt van een kleine gemakssteekproef waardoor de uitkomsten niet generaliseerbaar zijn.

In de focusgroepen is onderzocht welke problemen ouders in verband brengen met de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs. Hieruit bleek dat ouders geen directe problemen ervaren wanneer het hun eigen kind betreft. Zij waarderen met name de gender-onafhankelijke eigenschappen van de leerkracht van hun kind, zoals ondersteunend en betrokken zijn. Echter, wanneer zij kijken naar de culturele en politieke kant van de vrouwelijke oververtegenwoordiging in het onderwijs maken zij zich zorgen. Door de huidige man-vrouwverhouding in het onderwijs wordt het beeld in stand gehouden dat het werken met kinderen een vrouwenaangelegenheid is. Bovendien nemen ouders waar dat er in het onderwijs nog geregeld vanuit genderstereotyperingen gedacht wordt, zowel op leerkracht- als leerlingniveau. En hoewel ouders deze denkbelden ook bij zichzelf herkennen, zien zij dit als schadelijk voor de kinderen. Ten slotte vinden vrijwel alle ouders dat leerkrachten een rolmodel zijn, maar dat er te hoge eisen aan de meester als rolmodel worden gesteld. Door het onderwijs verantwoordelijk te maken voor het oplossen van problemen in de samenleving en het stereotype beeld van 'de meester' in stand te houden, zal dit niet veranderen. Concluderend kan worden gesteld dat ouders, zowel vaders als moeders, in het hier en nu weinig zorgen hebben over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs en vooral een goede leerkracht voor hun kind wensen, ongeacht gender. Ze zijn zich wel bewust van genderstereotyperingen die er gelden, zowel ten aanzien van leerlingen als leerkrachten. Ouders zouden graag zien dat de man-vrouwverhouding in het onderwijs meer in balans komt, zodat de school nog meer een afspiegeling wordt van de maatschappij. Daarmee onderstrepen ze de woorden van Dewey (1956) die benoemt dat het onderwijs geen voorbereiding op het leven, maar het leven zelf.

Literatuur

- Agresti, A. (2018). *Statistical methods for the social sciences* (Fifth edition). Pearson.
- AOB. (2004). *Enquête over vervrouwelijking onderwijs: Poen, status en de tere jongensziel*. Het onderwijsblad-archief van de AOB. Geraadpleegd op 12 november 2024, van <https://onderwijsblad.nl/article.asp?ArtikelID=%203679>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589–597. <https://doi.org/10.1080/z/2159676X.2019.1628806>
- Braun, V., Clarke, V., Hayfield, N., Davey, L., & Jenkinson, E. (2022). Doing reflexive thematic analysis. In: Bager-Charleson, S., McBeath, A. (eds) *Supporting research in Counselling and Psychotherapy* (pp.19-38). Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-13942-0_2
- Brownhill, S., Warwick, P., Warwick, J., & Brown Hajdukova, E. (2021). ‘Role model’ or ‘facilitator’? Exploring male teachers’ and male trainees’ perceptions of the term ‘role model’ in England. *Gender and Education*, 33(6), 645–660. <https://doi.org/10.1080/09540253.2020.1825638>
- Coenen, J., & Van Klaveren, C. (2016). Better test scores with a same-gender teacher? *European Sociological Review*, 32(3), 452–464. <https://doi.org/10.1093/esr/jcw012>
- Crosbie, A. (2012). *Role models and responsibility* [Proefschrift]. UNSW Sydney. <https://doi.org/10.26190/unsworks/15694>
- Dee, T. S. (2006). The why chromosome: How a teacher’s gender affects boys and girls. *Education Next*, 6(4), 68–75. Geraadpleegd op 12 oktober 2024, van: <https://ap.lc/DyzjU>
- Delamont, S. (1999). Gender and the Discourse of Derision. *Research Papers in Education*, 14, 3-21. <https://doi.org/10.1080/0267152990140102>
- Delfos, M. F. (2001). De ontmanelijking van de man: Opvoeden met de biologische stroom mee in plaats van tegen de biologische stroom in. *Pedagogiek in Praktijk*, 1, 8-13. Geraadpleegd op 2 december 2024, van <https://www.pedagogiek.nu/de-ontmanelijking-van-de-man/100221>

- Depaepe, M., Lauwers, H., & Simon, F. (2006). The feminization of the teaching profession in Belgium in the nineteenth and twentieth centuries. In Cortina, R., & Román, S. S. (Eds.). *Women and teaching: Global perspectives on the feminization of a profession* (pp. 155-183). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781403984371_7
- Dewey, J. (1956). *The Child and the Curriculum and The School & Society*. University of Chicago Press.
- Diefenbach, H., & Klein, M. (2002). Bringing boys back in: Soziale Ungleichheit zwischen den Geschlechtern im Bildungssystem zuungunsten von Jungen am Beispiel der Sekundarschulabschlüsse. *Zeitschrift für Pädagogik*, 48(6), 938-958. <http://doi.org/10.25656/01:3868>
- Driessen, G., & Doesborgh, J. (2004). *De feminisering van het basisonderwijs. Effecten van het geslacht van de leerkrachten op de prestaties, de houding en het gedrag van de leerlingen*. ITS Nijmegen. Geraadpleegd op 30 oktober 2024 van <https://hdl.handle.net/2066/211618>
- Driessen, G. (2007). The feminization of primary education: Effects of teachers' sex on pupil achievement, attitudes and behaviour. *International Review of Education*, 53(2), 183–203. <https://doi.org/10.1007/s11159-007-9039-y>
- Drissen, Y. (2023). Discrimination, diversity and inclusion. In: Dubbink, W., Deijl, W.v.d. (eds), *Business Ethics* (pp. 159-175). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-37932-1_9
- Evertsson, J. (2024). Making teaching cheap: Secondary employment and feminisation in Elementary schools in the Uppsala region in central Sweden, 1861–1910. *Paedagogica Historica*, 60(5), 825–844. <https://doi.org/10.1080/00309230.2023.2213161>
- Flick, U. (2018). *An introduction to qualitative research* (6th edition). SAGE.
- Geerdink, G. (2007). *Diversiteit op de Pabo: Sekseverschillen in motivatie, curriculumperceptie en studieresultaten*. Maklu. Geraadpleegd op 12 november 2025, van <https://ap.lc/KveqP>
- Gross-Gołacka, E., Kupczyk, T., & Wiktorowicz, J. (2022). Towards a better workplace environment-empirical measurement to manage diversity in the workplace. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(23), 15851. <https://doi.org/10.3390/ijerph192315851>

- Hadjar, A., & Backes, S. (2023). Gender, teaching style, classroom composition and alienation from learning: An exploratory study. *Educational Research*, 65(1), 121–142.
<https://doi.org/10.1080/00131881.2022.2143388>
- Hertner, I. (2021). Gendering European politics: A story of progress and backlash. *Journal of European Integration*, 43(4), 511–517. <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1913252>
- Holton, G. (2004). Biographical memoir: Robert K. Merton, 4 July 1910--23 February 2003. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 148(4), 506–517.
<http://www.jstor.org/stable/1558145>
- Hughes, S. (2014). Not just for boys: Good pedagogy is good for all. *Education*, 20(1), 40–56.
<https://doi.org/10.37119/ojs2014.v20i1.114>
- Huijsmans, T. M. (2024). Our place in politics: *Urban-rural political divergence and how place affects political attitudes*. [Proefschrift], Universiteit van Amsterdam. Geraadpleegd op 18 januari 2025, van <https://hdl.handle.net/11245.1/cc38e7c8-2daa-468a-9d2f-a580c5565b39>
- Hurd, N.M., Wittrup, A., Zimmerman, M.A. (2016). Role models. In: Levesque, R. (eds), *Encyclopedia of adolescence* (pp 1-8). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-32132-5_230-2
- John Martino, W. (2008). Male teachers as role models: Addressing issues of masculinity, pedagogy and the re-masculinization of schooling. *Curriculum Inquiry*, 38(2), 189–223.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-873X.2007.00405.x>
- Karaca, M., & Bektas, O. (2022). The relationship between role modeling perceptions and self-regulation with gender, grade, and parents' education levels as moderating variables. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 42(36), 31736–31757. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04172-x>
- Kennedy-Kollar, D. (2024). *Extremism and radicalization in the manosphere: Beta uprising*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781032631080>
- King, M., & Gartrell, D. (2003). Building an encouraging classroom with boys in mind. *YC Young Children*, 58(4), 33–36. <http://www.jstor.org/stable/42728953>
- Knight, R. (2018, 14 december). One in four children do not have role models, study claims. *Independent*. Geraadpleegd op 17 februari 2025. <https://ap.lc/dpkzL>

- Liamputtong, P. (2011). *Focus Group Methodology*. London: SAGE.
<http://site.ebrary.com/id/10827403>
- Ministerie van OCW (2023). *Trendrapportage arbeidsmarkt leraren po, vo en mbo 2023*.
 Geraadpleegd op 18 maart 2025, van: <https://ap.lc/lsnOM>
- Netflix. (2025). *Adolescence* [Televisieserie]. <https://netflix.com>
- O.Nyumba, T., Wilson, K., Derrick, C. J., & Mukherjee, N. (2018). The use of focus group discussion methodology: Insights from two decades of application in conservation. *Methods in Ecology and Evolution*, 9(1), 20–32. <https://doi.org/10.1111/2041-210X.12860>
- OESO (2017). *Gender imbalances in the teaching profession* (49). Education Indicators in Focus. OESO. <http://doi.org/10.1787/54f0ef95-en>
- Onderwijsraad (2020). *Een verkenning van sekseverschillen in het onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad. Geraadpleegd op 12 maart 2025, van: <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2020/10/07/verkenning-sekseverschillen-onderwijs>
- Pangritz, J. M., & Andrš Fárová, N. (2024). Education as an arena for anti-feminism: Devaluation of femininity in primary education. *Gender and Education*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/09540253.2024.2353750>
- Rettl, P., Bolet, D., De Vries, C. E., Cremaschi, S., Abou-Chadi, T., & Pardos-Prado, S. (2024). *A gender backlash: Does exposure to female labor market participation fuel gender conservatism?*. Harvard Business School. <https://doi.org/10.31219/osf.io/vfwa9>
- Rijksoverheid (2024). *Uitwerkingen van het hoofdlijnenakkoord door het kabinet*. In [www.rijksoverheid.nl](https://open.overheid.nl/documenten/ronlf525d4046079b0beabc6f897f79045ccf2246e08/pdf). Geraadpleegd op 14 oktober 2024, van <https://open.overheid.nl/documenten/ronlf525d4046079b0beabc6f897f79045ccf2246e08/pdf>
- Ruggeri, A., Luan, S., Keller, M., & Gummerum, M. (2018). The influence of adult and peer role models on children' and adolescents' sharing decisions. *Child Development*, 89(5): 1589–1598. <https://doi.org/10.1111/cdev.12916>
- Schoonenboom, J., Johnson, R.B. (2017). How to construct a mixed methods research design. *Kolner Zeitschrift Fur Soziologie Und Sozialpsychologie*, 69(2), 107–131. <https://doi.org/10.1007/s11577-017-0454-1>

- Segers, I. B. (2024). The anti-woke academy: Dutch far-right politics of knowledge about gender. *Politics & Gender*, 1–25. <https://doi.org/10.1017/S1743923X24000448>
- Skelton, C. (2002). The feminisation of schooling or re-masculinising primary education? *International Studies in Sociology of Education*, 12(1), 77–96. <https://doi.org/10.1080/09620210200200084>
- Stein, A. (2023). Gender, authoritarian populisms, and the attack on democracy. *Sociol Forum*, 38, 1340-1348. <https://doi.org/10.1111/socf.12947>
- Stroet, K., Endedijk, H., van der Liende, M., Eysink, T., Gijlers, H., & Jolles, D. (2022). Schoolsucces als de scholen dicht zijn? Een onderzoek naar de rol van ondersteuning door leerkrachten en ouders tijdens de coronapandemie. *Pedagogische Studiën*, 99(3), 200-221. Geraadpleegd op 2 februari 2025, van <https://pedagogischestudien.nl/article/view/13736>
- Tang, J., Grabner I., DeBroe, S., & Schmeets, H. (2022). Meer vrouwen in beroep dempt de lonen. *ESB*, 107(4811), 299-301. Geraadpleegd op 3 maart 2025, van <https://esb.nu/meer-vrouwen-in-beroep-dempt-de-lonen>

Bijlagen

Bijlage A: online vragenlijst

Man-vrouwverhouding in het basisonderwijs

Goedendag!

U wordt uitgenodigd door Anke Hoksbergen, masterstudent Pedagogische Wetenschappen (Ethics of Education) aan de Rijksuniversiteit Groningen, om een vragenlijst in te vullen over de opvattingen van ouders over de man-vrouwverhouding in het basisonderwijs. Wij willen graag data verzamelen van ouders met kinderen in de basisschoolleeftijd of ouder. Het invullen van de vragenlijst is vrijwillig maar toestemming is wel vereist.

Waarom dit onderzoek?

De roep om meer mannen in het onderwijs klinkt al jaren. Hoewel het gender van de leerkracht geen rol speelt bij prestaties van kinderen, blijft veel onderwijsbeleid erop gericht de man-vrouwbalans in het onderwijs te herstellen. Hiervoor wordt vaak het gebrek aan mannelijke rolmodellen genoemd als argument. De definities en verwachtingen van zo'n rolmodel lopen uiteen. Dit onderzoek wil dieper ingaan op de opvattingen die ouders hebben over de man-vrouwverhoudingen in het basisonderwijs. Het onderzoeken van deze opvattingen creëert meer bewustzijn van genderverwachtingen in het onderwijs en de opvoeding in het algemeen. NB: We zijn ons ervan bewust dat gender een breder begrip is dan de hetero normatieve norm die hier gepresenteerd wordt. Er is hier gekozen voor slechts het onderscheid meesters/juffen omdat dit aansluit bij het huidige discussie in onderwijsbeleid.

Wat vragen we van u tijdens het onderzoek?

We vragen u om uw mening te geven over een aantal stellingen. Aan het einde van vragenlijst zal gevraagd worden of u interesse heeft in deelname aan een online focusgroep waarin dieper

ingegaan zal worden op dit thema. In dat geval zal een emailadres gevraagd worden. Het e-mailadres wordt enkel gebruikt voor de uitnodiging van de online focusgroep en wordt losgekoppeld van uw eerder gegeven antwoorden. We voorzien geen risico's voor u als u ervoor kiest deze vragenlijst in te vullen. Als u uw e-mailadres achteraf wilt laten verwijderen uit dit onderzoek, stuurt u dan vòòr 1 mei 2025 een mail naar Anke (a.m.hoksbergen@student.rug.nl).

Hoe gaan wij met uw gegevens om?

De gegevens van de online vragenlijst zullen bijdragen aan het masteronderzoek van Anke Hoksbergen. Zij is ook degene die de gegevens gepseudonimiseerd verzameld. Tijdens het onderzoek hebben de student en de supervisor toegang tot de gegevens. Uw anonieme gegevens zullen 10 jaar bewaard worden en hierna worden vernietigd.

Wat moet u nog meer weten?

U mag altijd vragen stellen over het onderzoek. Dat kan door te mailen naar Anke Hoksbergen (a.m.hoksbergen@student.rug.nl) of naar haar supervisor vanuit de Rijksuniversiteit Groningen, Dr. Sarahanne Field (s.m.field@rug.nl). Heeft u vragen/zorgen over uw rechten als deelnemer aan het onderzoek of over de uitvoering van het onderzoek? U kunt ook contact opnemen met de Ethische Commissie van de Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen: ec-bss@rug.nl. Heeft u vragen of opmerkingen over de omgang met uw persoonsgegevens? U kunt ook contact opnemen met de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen: privacy@rug.nl.

Voorwaarden voor deelname:

- U bent ouder dan 18 jaar;
- U beheerst de Nederlandse taal voldoende;
- U bent ouder van een kind dat naar een Nederlandse basisschool gaat of is gegaan.

Uw toestemming is nodig voor het invullen van de vragenlijst. Door het geven van toestemming verklaart u:

- Ik heb de informatie over het onderzoek gelezen. Ik heb genoeg gelegenheid gehad om er vragen over te stellen.
- Ik begrijp waar het onderzoek over gaat, wat er van me gevraagd wordt, welke gevolgen deelname kan hebben, hoe er met mijn gegevens wordt omgegaan, en wat mijn rechten als deelnemer zijn.
- Ik begrijp dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om mee te doen. Ik kan op elk moment stoppen met meedoen. Als ik stop, hoef ik niet uit te leggen waarom. Stoppen zal geen negatieve gevolgen voor mij hebben
 - Ik ben voldoende geïnformeerd en geef toestemming voor het gebruik van mijn gegevens voor wetenschappelijk onderzoek. Ook geef ik toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens zoals vermeld in de onderzoeksinformatie. Ik weet dat ik tot 1 mei 2025 kan vragen om mijn persoonsgegevens te laten verwijderen. (1)

Einde blok: Default Question Block

Start van blok: Block 1

Q3 Ik identificeer mijzelf als:

- man (1)
- vrouw (2)
- overig (3)
- wil ik liever niet zeggen (4)

Einde blok: Block 1

Start van blok:

1 **Mijn kind** Heeft u meerdere kinderen op de basisschool, vul deze vragen dan in namens het oudste dat kind op de basisschool zit. Gaat uw kind niet meer naar de basisschool, ga dan uit van het laatste jaar waarop uw kind op de basisschool zat. Mijn kind krijgt les van:

- Een juf (1)
- Een meester (2)
- Beiden (3)

2 De juf/meester is een rolmodel voor mijn kind

- Zeer mee eens (1)

- ☐ Mee eens (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Mee oneens (4)
- ☐ Zeer mee oneens (5)

3 Ik wens dat mijn kind gedurende de basisschoolperiode les krijgt van zowel meesters als juffen

- ☐ Zeer mee eens (1)
- ☐ Mee eens (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Mee oneens (4)
- ☐ Zeer mee oneens (5)
- ☐ Dat ligt eraan: (6) _____

4 Het onderwijs in de klas van mijn kind sluit aan bij de behoeften van meisjes

- ☐ Zeer mee eens (1)
- ☐ Mee eens (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Mee oneens (4)
- ☐ Zeer mee oneens (5)

5 Het onderwijs in de klas van mijn kind sluit aan bij de behoeften van jongens

- ☐ Zeer mee eens (1)
- ☐ Mee eens (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Mee oneens (4)
- ☐ Zeer mee oneens (5)

6 Mijn kind heeft voorkeur voor:

- ☐ Een meester (1)
- ☐ Een juf (2)
- ☐ Geen voorkeur (3)
- ☐ Weet ik niet (4)

7 Mijn kind voelt zich meer begrepen door;

- ☐ Een meester (1)
- ☐ Een juf (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Weet ik niet (4)

8 Het is niet wenselijk als mijn kind alleen maar les krijgt van juffen gedurende de basisschoolperiode

- ☐ Zeer mee eens (1)
- ☐ Mee eens (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Mee oneens (4)
- ☐ Zeer mee oneens (5)
- ☐ Dat ligt eraan: (6) _____

Einde blok:

Start van blok:

9 **Mijn opvattingen** Het liefst zie ik dat mijn kind les krijgt van:

- ☐ Een meester (1)
- ☐ Een juf (2)
- ☐ Geen voorkeur (3)

10 Meesters hebben andere kwaliteiten dan juffen.

- ☐ Zeer mee eens (1)
- ☐ Mee eens (2)
- ☐ Neutraal (3)
- ☐ Mee oneens (4)
- ☐ Zeer mee oneens (5)

11 Het geslacht/gender van de leerkracht doet er niet toe in het basisonderwijs

- ☐ Zeer mee eens (1)
- ☐ Mee eens (2)
- ☐ Neutraal (3)

- Mee oneens (4)
- Zeer mee oneens (5)

12 Om de man-vrouw verhoudingen in het basisonderwijs in balans te brengen, moet de overheid zich meer inspannen om meer meesters in de klas te krijgen

- Zeer mee eens (1)
- Mee eens (2)
- Neutraal (3)
- Mee oneens (4)
- Zeer mee oneens (5)

13 Een meester op de basisschool is een rolmodel

- Mee eens, voor alle kinderen (1)
- Mee eens, vooral voor jongens (2)
- Mee eens, vooral voor meisjes (3)
- Mee oneens (4)

Q17 Verder praten Dank voor het meewerken! Misschien kon u niet alle ideeën of gedachten over dit thema kwijt of wilt u deze verder toelichten. Dan is er goed nieuws: in een online bijeenkomst zullen we in kleine groepen (max. 8 personen) de resultaten bekijken en verder verdiepen. Dit zal maximaal een uur duren. Hiervoor gaan we graag in gesprek met ouders die hieraan mee zouden willen doen. **Wilt u hieraan meewerken?** Vul dan aub uw emailadres* hieronder in, dan nemen we contact met u op. Alvast heel erg bedankt! Mocht u nog vragen hebben of opmerkingen hebben naar aanleiding van deze vragenlijst dan kunt u contact opnemen door een mail te sturen naar: a.m.hoksbergen@student.rug.nl. *Uw emailadres wordt losgekoppeld van uw eerder gegeven antwoorden

Bijlage B: Focus groep thema's

	Tijd in minuten	Thema's en vragen	Subthema's en -vragen
1	5	Welkom en doel: de resultaten zijn binnen. Dit levert interessante data op maar ook nieuwe vragen. In deze groep willen we graag dieper op het thema man-vrouw verhoudingen in het basisonderwijs duiken. Doel van de focusgroep is het gesprek over opvattingen die onder de kwantitatieve data liggen.	Is het voor iedereen duidelijk?
1	5	Voorstellen: Kun je jezelf kort voorstellen? Naam, aantal kinderen op de basisschool	Houd het kort
2	10	Meesters: factor 1 presenteren. Wat zien we hier?	Wat valt op? Hoe verklaren we dit?
	10	Culturele component: Sluit het onderwijs voldoende aan bij de behoeften van zowel jongens als meisjes?	Wat zijn redenen hiervoor?
	10	Voorkeuren kinderen. Wat zien we hier? Uitkomsten presenteren met een split op gender ouder.	Wat verklaart het verschil tussen uitkomsten vraag 6 en 7? Waarom verschil tussen vaders en moeders?
	15	Rolmodellen: uitkomsten presenteren 1. Wat versta je onder een rolmodel? 2. Zijn meesters meer dan juffen een rolmodel voor jongens? 3. Welke kwaliteiten moet een rolmodel hebben? 4. Wat wil je nog kwijt over het thema rolmodellen?	Kun je een voorbeeld geven?
	5	Wat wil je nog kwijt over dit thema?	

Bijlage C: Informatiebrief deelnemers focusgroep

INFORMATIE OVER HET ONDERZOEK

DEELNEMERS VAN DE FOCUS GROEP

De opvattingen van ouders over de feminisering van het basisonderwijs

EG-code: nog niet bekend

Waarom ontvang ik deze informatie?

U wordt uitgenodigd door masterstudent Anke Hoksbergen (a.m.hoksbergen@student.rug.nl), om deel te nemen aan een focusgroep over de opvattingen van ouders over de feminisering van het basisonderwijs. Anke wil graag met u en andere ouders praten over dit thema. Anke wordt begeleid door dr. Sarahanne M. Field, assistant professor aan de Rijksuniversiteit Groningen (s.m.field@rug.nl).

Moet ik meedoen aan dit onderzoek?

Deelname aan het onderzoek is vrijwillig. Uw toestemming is echter wel vereist. Lees daarom deze informatie aandachtig door. Stel alle vragen die je zou kunnen hebben, bijvoorbeeld omdat je iets niet begrijpt. Pas daarna beslis je of je mee wilt doen. Als u besluit niet deel te nemen, hoeft u niet uit te leggen waarom, en zijn er geen negatieve gevolgen voor u. Dit recht heeft u altijd, ook nadat u toestemming heeft gegeven om deel te nemen aan het onderzoek.

Waarom dit onderzoek?

Veel volwassenen zien de feminisering van het onderwijs als ongewenst. Sommigen vrezen voor de kwaliteit van het onderwijs of het gebrek aan rolmodellen voor jongens. Aan de andere kant waarderen kinderen een betrouwbare en consequente leerkracht, ongeacht het gender van de leraar. Uit onderzoek is gebleken dat het gender van de leerkracht geen rol speelt in de prestaties en gedragingen van kinderen. Tegelijkertijd wordt er om uiteenlopende redenen gestreefd naar het aantrekken van meer mannen om leraar te worden. De opvattingen van kinderen en leerkrachten zijn al in meer of mindere mate onderzocht, maar ook ouders vormen een belangrijke partij in de pedagogische driehoek van school, ouder(s) en kind. Het is daarom belangrijk om hun kijk op de zaak te onderzoeken. Het onderzoeken van deze opvattingen kan meer bewustzijn creëren van genderverwachtingen in het onderwijs en de opvoeding in het algemeen.

Wat vragen we van je tijdens het onderzoek?

Om dit onderwerp te bespreken, zal er een focusgroep (groepsinterview) gehouden worden. We streven naar 4-8 deelnemers tijdens een online focusgroep. Het gesprek duurt niet langer dan een uur en wordt opgenomen. Ik maak een transcriptie van deze opname en vernietig de opname zodra de transcriptie is gemaakt, in overeenstemming

met de GDPR-richtlijnen. Bovendien wordt het transcript bewerkt om eventuele identificerende tekst te verwijderen. In plaats van uw naam gebruiken we een willekeurig toebedeeld deelnemersnummer in de transcripten. U krijgt de kans om op elk moment in de duur af te zien van de focusgroep en krijgt de mogelijkheid om uw gegevens na het gesprek uit te sluiten van de analyse.

Wat zijn de gevolgen van deelname?

We voorzien geen risico's voor u, individueel of professioneel, als u ervoor kiest om deel te nemen aan dit onderzoek.

Hoe gaan wij met uw gegevens om?

Er wordt een focus groep met u gehouden om bij te dragen aan het masterproefonderzoek van Anke Hoksbergen. Het beeld- en audiomateriaal van het gesprek wordt tijdens de focusgroep opgenomen voor transcriptie. Persoonsgegevens zoals naam of woonplaats zullen worden weggelaten uit de transcripten. Tijdens het onderzoek hebben de student (Anke) en de supervisor (Sarhanne) toegang tot de gegevens. Zodra de focus groep is getranscribeerd en gepseudonimiseerd (door het verwijderen van alle identificerende informatie en het willekeurig toewijzen van een deelnemer-/bronnummer waarvan de koppeling in een apart, beveiligd bestand zijn te herleiden), wordt de opname vernietigd (d.w.z. niet opgeslagen op een locatie). Dit zal gebeuren voor 31 april. Het transcript wordt vervolgens kwalitatief geanalyseerd met behulp van Atlas.ti, en de thema's die Anke in de gegevens interpreteert, worden gerapporteerd in haar masterscriptie. Als een deel van de interviewtekst in het schriftelijke verslag wordt geciteerd, wordt dit gekoppeld aan een deelnemer-/bronnummer en op geen enkele manier aan u. De gegevens worden 10 jaar bewaard en daarna vernietigd.

Wat moet je nog meer weten?

U mag altijd vragen stellen over het onderzoek: nu, tijdens het onderzoek en na afloop van het onderzoek. Dat kan door met de nu aanwezige onderzoeker te spreken of door later te mailen naar Anke Hoksbergen (a.m.hoksbergen@student.rug.nl)

Heeft u vragen/zorgen over uw rechten als deelnemer aan het onderzoek of over de uitvoering van het onderzoek? U kunt ook contact opnemen met de Ethische Commissie van de Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen: ec-bss@rug.nl. Heeft u vragen of opmerkingen over de omgang met uw persoonsgegevens? U kunt ook contact opnemen met de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen: privacy@rug.nl.

Als deelnemer aan het onderzoek heeft u recht op een kopie van deze onderzoeksinformatie.

Bijlage D: toestemmingsformulier focusgroep

Toestemmingsformulier deelname aan focusgroep

Onderzoek:

Opvattingen van ouders over de man-vrouw verhoudingen in het basisonderwijs.

Lees de onderstaande verklaringen en onderteken elke verklaring als u het ermee eens bent en ermee instemt om deel te nemen. Als u na het lezen van dit formulier niet instemt met deelname, informeer dan de interviewer, Anke Hoksbergen, - **u bent vrij om op elk moment en om welke reden dan ook te kiezen om niet deel te nemen.**

Om deel te nemen aan dit onderzoek moet u:

- Ouder dan 18 jaar;
- De Nederlandse taal voldoende beheersen;
- Ouder zijn van een kind in dat naar de basisschool gaat of ging.

De video van het groepsgesprek (de focusgroep) wordt tijdens gesprek opgenomen. Hierna zal het groepsgesprek worden getranscribeerd en gepseudonimiseerd (door het verwijderen van alle identificerende informatie en het toewijzen van een deelnemer-/bronnummer).

Tijdens het onderzoek hebben de student en de supervisor toegang tot de gegevens. Uw gepseudonimiseerde gegevens zullen 10 jaar bewaard worden en hierna worden vernietigd.

Heeft u:

- Informatie gekregen over het onderzoek?
- Heeft u de gelegenheid gehad om vragen te stellen en het onderzoek te bespreken?
- Heb je bevredigende antwoorden gekregen op alle vragen die je hebt gesteld?
- Heeft u voldoende informatie over het onderzoek ontvangen om een beslissing te nemen over uw deelname?

Als u van mening bent van wel, onderteken dan de onderstaande verklaring.

Ik geef hierbij volledig en vrijelijk toestemming voor **1) mijn deelname aan dit onderzoek, 2) de video-opname van het groepsgesprek** en **3) de verwerking van mijn persoonlijke gegevens** (mijn naam, mijn leeftijd):

Alleen handtekening van de deelnemer (niet de naam)

Onthoud: het staat u vrij om u terug te trekken uit het onderzoek en u bent vrij om uw gegevens op elk moment tot een week na het groepsgesprek in te trekken, zonder dat u een reden voor intrekking hoeft op te geven.

Bijlage E: reflexieve aantekeningen gemaakt door Anke Hoksbergen tijdens het transcriberen en coderen van de Focusgroepen, gehouden op 09-04-2025 en 14-04-2025

Diversiteit in Teams als positieve factor, teams onder druk/bedreiging

Wat is mannelijk/wat is vrouwelijk? Mag je dit nog wel zeggen? Verontschuldigende gebaren. Sorry! Vrouw is begripvol, invoelend, man wil voetballen, meer lol. Waarom deze schroom? Er lijkt een schroom te zijn om hard onderscheid te maken. Bang om als anti-woke te worden weggezet, of als te conservatief. Deelnemer 1 durft dit verschil wel te maken. Maar over het algemeen veel verontschuldigen. Hetzelfde bij onderscheid jongens/meisjes. 'sorry, clichébeeld..'

School heeft nu een andere rol: het wordt meer een zorginstelling. School is opvoeder geworden. Is dit een sentiment, of is dit bewezen? School heeft een andere rol, verschuift van didactiek naar opvoedinstituut. Wat doet dat met de behoefte aan meesters? Hierdoor wordt er meer verwacht van rolmodellen

De professionaliteit van de leerkracht wordt in twijfel getrokken door deze discussie, Geen erkenning van professionaliteit/ vakmanschap door de nadruk op gender te leggen.

De positie van de vrouw in de samenleving, 'er wordt aan de poten gezaagd'. Hoe zit het met mannenteams, worden die ooit bevraagd? Moeten vrouwen zich verantwoorden? Voelt deze persoon zich aangevallen? Vrouwen zijn niet geholpen met deze discussie of 'oplossingen'.

Rolmodellen: zich in willen herkennen, mee identificeren. Waarderen van identificatiefiguren.

Diversiteit wordt gewaardeerd, maar dit gaat verder dan man/vrouw. Mogelijk speelt hier ook een schroom om hard verschil te maken tussen mannen/vrouwen.

Schoolsysteem gericht op meisjes = kwalijk. meisjes kunnen beter stilzitten, zijn taliger, pleasen, zich aanpassen. Jongens willen ontdekken, het systeem past niet bij hen. Onderwijs is gericht op eigenschappen die meisjes beter hebben ontwikkeld. Los van de vraag of dit door te veel vrouwen komt. Wat is nature en wat is nurture? Meesters voeden dit verschil even hard als juffen. Wat zijn hun verwachtingen van resp. jongens/meisjes?

Belang van identificatiefigeren wordt meermaals genoemd, blijkbaar is dit urgent. Kun je je beter identificeren met iemand van hetzelfde geslacht? Eindelijk een meester, maar blijkbaar moeten we daar ook niet alles van verwachten. er zijn ook slechte meesters. En slechte juffen. Wordt de discussie te oppervlakkig gevoerd? Kijken we alleen naar de buitenkant?

Verskil tussen jongens en meisjes: fysiek vs. stilzitten, pleasen vs. ruimte verkennen. Zijn dat ook de verwachtingen die we van kinderen hebben? En ook van leerkrachten? Jongens hebben andere behoeften. Worden deze beter vervuld als er meer meesters zijn? Het lijkt erop dat meesters ook lesgeven op een manier die aansluit bij meisjes.

Vanuit de open vragen: vooral veel belang aan een goede leerkracht, gender minder belangrijk

Ondanks dat er geen hard onderscheid wordt gemaakt wordt er wel gesproken over mannelijke en vrouwelijke karaktereigenschappen. Die bij beide genders te vinden zijn.

'mannen zijn nu eenmaal anders dan vrouwen'. Uitgesproken door christelijk-conservatief aandoende participant. Net als: 'moeders werken nu eenmaal minder dan vaders, dat is heel logisch'. Waarom gaat niemand hier tegenin? Deze stem verdient ook aandacht. De minst feministische stem in dit onderzoek.

Meer mannen in het SBO: mannen werken graag met moeilijkere doelgroepen. Vanuit het beeld: die hebben een strenge meester nodig misschien.

Door keuzes en opvattingen in het verleden zien we onderwijs nu als vrouwenwerk. Dit lijkt een gegeven dat geaccepteerd wordt. Ik had het mooi gevonden als hier wat meer onvrede en weerstand op was. Deze bleef uit.

Er wordt altijd gepraat over mannelijke rolmodellen. Maar hoe zit het met vrouwelijke rolmodellen. Die jongens en meisjes aanleren respect te hebben voor elkaar.

Wat meesters beter kunnen: seksuele voorlichting

Gender doet er wel toe: er gebeurt iets anders in de dynamiek in een groep. Dit wordt pas genoemd na flink doorvragen.

Humor vaak als mannelijke eigenschap benoemt. Ik voel me enigszins beledigd, als leerkracht heb ik vaak humor ingezet als pedagogisch middel.

Er zijn overtuigingen over juffen en meesters die leiden tot bepaalde verwachtingen (sociaal zijn, grappig zijn, op ooghoogte kunnen komen). Houden deze verwachtingen de stereotyperingen in stand?

We verwachten te veel van docenten: ze moeten zowel mannelijk als vrouwelijk zijn en tegemoet komen aan alle behoeften. Door meer mannen in het onderwijs los je dit probleem niet op. Sterker nog, ik denk dat mannen afgeschrikt worden door deze onmogelijke vraag. Vrouwen hebben geleerd zich aan te passen, en zien dat eerder zitten.

Bijlage F: Exploratieve factoranalyse

Tabel 2

Exploratieve factoranalyse

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Uniqueness
V8	0.715				0.491
V10	0.712				0.519
V3	0.672				0.581
V11	-0.618				0.609
V12	0.512				0.613
V5		0.990			0.016
V4		0.518			0.697
V7			0.916		0.213
V6			0.505		0.703
V13				0.761	0.465
V2				0.448	0.756
V1					0.971
V9					0.801

Opmerking: toegepaste rotatiemethode is promax.